

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Навчальна програма «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ» ДЛЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (РІВЕНЬ СТАНДАРТУ)

**«Затверджено Міністерством освіти і науки України»
(Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407)**

2017 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання предмету «Захист Вітчизни» спрямоване на досягнення мети загальної середньої освіти. Метою загальної середньої освіти є: розвиток і соціалізація особистості учнів, формування у них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Провідним чинником розвитку такої особистості є формування в учнів умінь застосовувати знання у реальних життєвих умовах, під час розв'язку практичних завдань та здатності визначати і обґрунтовувати власну життєву позицію.

Навчальний предмет «Захист Вітчизни» вивчається на підставі діючого законодавства та входить до інваріантної складової Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня, затверджених наказом МОН України.

Конституція України визначає захист Вітчизни обов'язком громадян України, найважливішою функцією держави. Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Метою навчального предмета «Захист Вітчизни» є формування в учнівської молоді життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту Вітчизни та дій в умовах надзвичайних ситуацій, а також системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову частину національно-патріотичного виховання. Провідним засобом реалізації вказаної мети є запровадження компетентнісного підходу у навчальний процес загальноосвітньої школи, на основі ключових компетентностей як результату навчання.

Мета реалізовується комплексом таких навчальних і виховних завдань:

- ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту Вітчизни, цивільного захисту та охорони життя і здоров'я;
- усвідомлення учнівською молоддю свого обов'язку щодо захисту України у разі виникнення загрози суверенітету та територіальній цілісності держави;
- набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їх характерні особливості;
- засвоєння основ захисту Вітчизни, цивільного захисту, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки учнівської молоді до захисту Вітчизни;
- підготовка учнів до захисту Вітчизни, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

Предмет «Захист Вітчизни» є обов'язковим навчальним предметом, який вивчається в навчальних закладах системи загальної середньої освіти упродовж 10 і 11 класів та під час навчально-польових занять (зборів) і навчально-тренувальних занять (дівчата). Навчальна програма передбачає вивчення предмету 1,5 та 2 години за умови виділення 0,5 годин з варіативної складової навчального плану.

Відповідно до навчального плану уроки проводяться: 10 клас - по 1,5 години на тиждень протягом навчального року; 11 клас: в першому семестрі (півріччі)- по 1,5 години на тиждень, а в другому семестрі - по 1 годині на тиждень та 18 годин відводиться на проведення навчально-польових занять (зборів) і занять у лікувально-оздоровчому закладі. При потижневому навантаженні по дві години на тиждень: 10 клас та перший семестр 11 класу - по 2 години, другий семестр 11 класу - по 1,5 години на тиждень та 18 годин - на проведення навчально-польових занять (зборів) (програма для юнаків) і навчально-тренувальні заняття (дівчата). У кожному періоді предмет вивчається юнаками та дівчатами окремо. Навчальний предмет при цьому в обох випадках називається «Захист Вітчизни» з уточненням «Основи медичних знань» для групи дівчат.

Поділ класів на групи юнаків та дівчат здійснюється незалежно від кількості учнів у класі. Проте, якщо у групі є менше 5 осіб, то учні цієї групи навчаються за індивідуальними навчальними планами. Дівчата за їх власним бажанням (у разі згоди батьків, опікунів або піклувальників) навчаються за програмою для групи юнаків. Юнаки, які за станом здоров'я, релігійними поглядами (за подачі відповідних документів) не можуть вивчати основи військової справи, навчаються за програмою для групи дівчат.

Навчально-польові заняття (збори) і навчально-тренувальні заняття проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів у 11 класі наприкінці навчального року. 3-х денні (18 годин) навчально-польові заняття (збори) та навчально-тренувальні заняття проводяться на базах військових частин, військових комісаріатів, лікувально-оздоровчих установ, базових навчальних закладів та навчальних закладів. До їх організації та проведення залучаються обласні, міські/районні військові комісаріати та органи місцевого самоврядування.

Основною організаційною формою вивчення предмета «Захист Вітчизни» в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів є урок, що проводиться вчителем згідно з календарно-тематичним плануванням та навчальним планом, складеними відповідно до навчальної програми.

Уроки предмету «Захист Вітчизни» повинні мати практичну спрямованість. Психологічна підготовка учнівської молоді до захисту Вітчизни здійснюється протягом усього викладання предмета.

Морально-психологічна підготовка здійснюється в ході навчання з метою формування морально-психологічної готовності та спроможності учнів виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та небезпеку у надзвичайних ситуаціях, витримувати навантаження. Для цього на заняттях та тренуваннях учителями створюються відповідні умови. Вивчення цивільного захисту проводиться окремо у групах юнаків і дівчат.

Стройова підготовка молоді проходить під час уроку, а також у вигляді стройових тренажів на початку уроку тривалістю 3-5 хвилин.

Оцінювання учнів з предмета «Захист Вітчизни» здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках «Захист Вітчизни» може здійснюватися за такими видами діяльності:

1. Засвоєння техніки виконання вправи (може здійснюватися окремо від прийому навчального нормативу).

2. Виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату).

3. Виконання навчальних завдань під час проведення уроку.

4. Засвоєння теоретико-методичних знань.

Час виконання нормативів на загальну оцінку не впливає. При цьому оцінка за виконання нормативу не є домінуючою під час здійснення тематичного, семестрового чи річного оцінювання.

Програма предмета «Захист Вітчизни» включає:

1) пояснювальну записку;

2) ключові компетентності;

3) очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів та зміст навчального матеріалу;

4) додатки.

У залежності від матеріально-технічної бази навчального закладу, професійної компетентності вчителя кількість годин програмового матеріалу може бути скореговане на 20 відсотків в межах розділу. Послідовність вивчення розділів та тем в межах вимог навчальної програми вчитель може коригувати самостійно.

Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу та дотримання заходів безпеки.

Рекомендована форма одягу для вчителя під час проведення занять з предмету «Захист Вітчизни» (програма для юнаків) – військова (форма Збройних формувань України).

Програма предмету «Захист Вітчизни» передбачає вивчення учнями таких розділів (юнаки):

Розділ 1. Основи національної безпеки України

Розділ 2. Збройні Сили України на захисті Вітчизни

Розділ 3. Статути Збройних сил України

Розділ 4. Стрйова підготовка

Розділ 5. Вогнева підготовка

Розділ 6. Тактична підготовка

Розділ 7 Прикладна фізична підготовка

Розділ 8 Основи цивільного захисту

Розділ 9 Домедична допомога

Програма предмету «Захист Вітчизни» («Основи медичних знань» (дівчата)) передбачає вивчення учнями таких розділів:

Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги.

Розділ 2. Основи цивільного захисту.

Розділ 3. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення.

Розділ 4. Домедична допомога в бойових умовах.

Вклад предмета у формування ключових компетентностей.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: володіти мовною базою, оперуючи якою можна реалізувати будь-яку ситуацію спілкування на військову тематику; доречно поєднувати вербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до мети, ситуації мовлення, тобто сформованість комунікативних навичок на заняттях із предмету «Захист Вітчизни»; брати участь у полілогах і діалогах, вести монолог з проблемних тем предмету; знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію військового спрямування; оцінювати комунікативну ситуацію і приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії Ставлення: здатність розуміти та використовувати різні складові національної культури (традиції, ритуали, звичаї, соціальні стереотипи) під час заходів військово-патріотичного виховання усвідомлення значення військової

		справи для розвитку патріотичної особистості шанування державних символів України, які концентровано виражають провідну роль нації у становленні власної держави Навчальні ресурси: інформація про історію розвитку українського війська та техніки і озброєння військової частини
2	Спілкування іноземними мовами	Уміння: читати і розуміти тексти, ініціювати, підтримувати і закінчувати розмови, щодо роботи з пам'ятками міжнародного гуманітарного права брати участь в іншомовному спілкуванні (усне та письмове мовлення) щодо військової справи володіти культурою ділового та професійного спілкування іноземними мовами володіти культурою відповідно до правил поведінки учасника бойових дій володіти основами ділового спілкування іноземною мовою у типових ситуаціях розуміти розмовне мовлення під час участі у міжнародних проектах, поїздки за кордон володіти навичками розуміння іноземної мови на слух під час повідомлень та інформації щодо надзвичайних ситуацій у мирний та воєнний час використовувати іншомовні навчальні джерела для отримання інформації на військову тематику Ставлення: знання звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої вивчається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови; позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до

		його культури, звичаїв та способу життя; культурна неупередженість і соціокультурна спостережливість, тактовність і ввічливість; розуміти значення іноземної мови, як засобу вирішення багатьох проблем міжкультурного спілкування і підвищення престижу та посилення ролі України в світі знаходити інформацію в іноземних джерелах про тактику дій іноземних держав, зброю нового покоління та ін. Навчальні ресурси: новини іноземною мовою, військова термінологія міжнародного гуманітарного права, зустрічі з військовослужбовцями з іноземних держав, зустрічі з учасниками бойових дій іноземних держав
3	Математична компетентність.	Уміння: моделювати бойові ситуації та розкривати, основні події в процесах ведення збройної боротьби; розв'язувати вогневі задачі на ураження противника, як процес знищення цілей вогнем з різних видів зброї; проводити розрахунки для прогнозування можливих результатів бойових дій; визначати вихідні установки прицілу та точки прицілювання з урахуванням відстані до цілі і її розмірів. визначати відстані на місцевості за лінійними розмірами предметів чи безпосереднім проміром (пари кроків) використовувати математичні методи під час виносу точки прицілювання з урахуванням бокового вітру чи під час руху цілі розраховувати бойові можливості підрозділів, щодо ураження противника під час різних способів ведення бою здійснювати підрахунок та аналіз частоти серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень визначати сторони горизонту за

		компасом та годинником, вміти надавати інформацію про своє місцезнаходження Ставлення: усвідомлення важливості математичних знань та математичного мислення під час постановки чи виконання завдань з розділів програми (вогнева, прикладна-фізична, домедична та тактична підготовки і військова топографія) Навчальні ресурси: рішення вогневих задач, визначення відстаней за допомогою лінійних розмірів, визначення бойових можливостей підрозділів, рух за азимутом, визначення життєвих показників людини
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях.	Уміння: діяти при можливості застосування противником хімічної зброї, отруйних речовин з метою збереження життя використовувати засоби індивідуального та колективного захисту і спеціальної обробки характеризувати та вміти діяти під час надзвичайних ситуацій природного, суспільного-політичного й суспільного характеру. дотримуватись правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій з вибухонебезпечними предметами застосовувати маскування, як вид бойового забезпечення, яке організовується та здійснюється з метою приховування від противника складу сил своїх військ і введення його в оману стосовно намірів та розташування своїх підрозділів, споруд та вогневих позицій Ставлення: розуміння впливу військових дій на природу розуміння катастрофічного впливу ядерної, хімічної та біологічної зброї як руйнівної сили ціннісне ставлення до навколишнього

		середовища, як до потенційного джерела життя, усвідомлення важливості бережливого природокористування позитивне ставлення до природних елементів, які дають можливість змінювати зовнішній вигляд бойової техніки, усвідомлення значення природних елементів в природі, які використовуються у фотоелементах, дають можливість «бачити» в темряві, вести бій у нічних умовах; застосовуються в атомних силових установках; використовується для створення снарядів та куль готовність до вирішення проблем, пов'язаних зі станом довкілля, що є наслідком надзвичайних ситуацій розуміння впливу військових дій та надзвичайних ситуацій різного характеру на природу. Навчальні ресурси: вирішення питань при діях у надзвичайних ситуаціях, засоби захисту природи від вражаючих факторів зброї, ситуативні справи щодо вирішення проблем стану довкілля.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: самостійно знаходити, аналізувати та добирати необхідну інформацію, обробляти її, зберігати та передавати її за допомогою технічних засобів та інформаційних технологій; використовувати інформаційно-комунікативні технології, розуміти та оцінювати різні аспекти медіа контенту; ефективно комунікувати за допомогою онлайн комунікацій в різноманітних формах (електронна пошта, чати, блоги, соціальні мережі тощо); здійснювати інформаційну діяльність по збору, обробці, передачі, збереженню інформації формувати практичні навички зі стрільби по статичним та динамічним мішеням за допомогою лазерних

		електронних стрілецьких тренажерів; працювати з комплексними навчальними пакетами (електронними підручниками); використовувати всесвітню систему взаємосполучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів Ставлення: усвідомлення впливу інформаційних та комунікативних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування; розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності Навчальні ресурси: комп'ютерні програми з тактичної та вогневої підготовки, відео уроки з військової тематики, презентації з тем розділів програми «Захист Вітчизни», комп'ютерні тести з метою оцінки знань учнів з військової справи, блогосфера педагогів ЗВ, соціальні мережі (групи в соц.мер.)
6	Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати та застосовувати потрібні знання і способи діяльності для досягнення мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власний освітній напрямок, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення

		результатів своєї діяльності. Навчальні ресурси: моделювання власного освітнього напрямку по вивченню предмету
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення, щодо уникнення військових конфліктів та їх урегулювання мирним шляхом; використовувати критерії практичності, ефективності та точності, щоб обрати найкраще рішення, як майбутнього військовослужбовця, який буде діяти в сучасному загальновійськовому бою; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати по проблемам та питанням повсякденної життєдіяльності військ; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання взаємовідносин та дотримання статутних положень, правил військової ввічливості та поваги до командирів, начальників та підлеглих, старших та молодших; аналізувати та оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з вимогами до військовослужбовця, члена військового колективу та представника військової частини боротися з порушеннями правил військової дисципліни, контролювати свої емоції під час виконання складних завдань та психофізичного навантаження в складних ситуаціях, організовувати свій час і мобілізувати ресурси для вивчення військової справи; оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, виконання стройових прийомів, прийомів з основ самозахисту, виконання нормативів з вогневої, тактичної прикладної фізичної підготовки та основ

		цивільного захисту; реалізовувати різні ігри на місцевості, відповідати за власні рішення, визнавати недоліки у тактичних діях, планувати та реалізовувати проекти на військово-спортивну тематику (змагання зі стрільби, воєнізовані естафети) Ставлення: ініціативність; відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших; відвага, наполегливість, самовіддача, усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій. Навчальні ресурси: змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у тактико-стройових заняттях, практичних стрільбах, діях на місцевості
8	Соціальна та громадянська компетентності	Уміння: аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях та діях військовослужбовця в сучасному загальновійськовому бою; співпрацювати в колективі, вносити свою частку в роботу групи для вирішення проблеми відносно вивчення та впровадження статутних положень про військову дисципліну, внутрішній порядок у військовій частині, правил поведінки військовослужбовця; виявляти соціальні почуття, змістом яких є любов до Вітчизни, повага до сучасних збройних сил, готовність виконувати накази та розпорядження командирів, начальників, виявляти повагу в колективі; застосовувати процедури та способи захисту власних інтересів, прав та свобод,

		як майбутніх військовослужбовців стосовно законів України; виконувати громадянський обов'язок у межах місцевої громади та держави загалом ефективно спілкуватися, долати стереотипи, робити свідомий вибір та діяти відповідально Ставлення: усвідомлення цінностей людини як вищої соціальної цінності, поваги до її прав і свобод, закону; прагнення до суспільної справедливості, рівноправності; активна та відповідальна громадянська позиція, розуміння громадянського обов'язку; відповідальність за спільну справу Навчальні ресурси: Статути Збройних сил України, Конституція України, міжнародні правові акти, сучасна публіцистика, виконання проектів, задачі соціального змісту
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: розуміти власну національну культурну, історію та створення сучасних збройних сил, повагу до історичного минулого; окреслювати основні тенденції розвитку культури у минулому та сьогоденні, враховувати історичні етапи розвитку українського війська, визначних полководців, історичні битви; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати значення мистецтва в історичному контексті, знати історію розвитку та класифікацію сучасної зброї; аналізувати досягнення української культури та культур інших народів Ставлення: свідоме збереження і розвиток власної національної культури та історичної спадщини;

		повага до культури інших країн; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української та світової культур; відкритість до міжкультурного діалогу Навчальні ресурси: твори військового мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях бойової та трудової слави, вивчення історії рідного краю
10	Екологічна грамотність і здорове життя.	Уміння: змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; надавати допомогу собі та тим хто її потребує під час травмування, кровотечах та пораненні; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогножуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; регулярно вдосконалювати фізичний стан, демонструвати рухові вміння і навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях діяти у небезпечних ситуаціях та надавати домедичну допомогу. Ставлення: відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей; дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища, як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування; усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії Навчальні ресурси: соціальні, екологічні та медичні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і

		безпеку людини; мультимедійні презентації до проектів, щодо добробуту, здоров'я і безпеки;
--	--	--

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення предмета юнаками (дівчатами за їх власним бажанням)

№ з/п		Кількість годин на тиждень (1,5 год.)			Кількість годин на тиждень (2 год.)			З них на військово-польові заняття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
	<i>Вступний урок</i>	1	1	-	1	1	-	-
	Розділ 1. Основи національної безпеки України	2	2	-	2	2	-	
1	Система світової колективної безпеки. Система національної безпеки України	1	1	-	1	1	-	
2	Національні інтереси України та загрози національній безпеці Воєнна доктрина України	1	1	-	1	1	-	
	Розділ II. Збройні Сили України на захисті Вітчизни	5	5	-	7	7	-	-
1	Нормативно-правова база з військових питань. Військова присяга та військова символіка України	1	1	-	1	1	-	-
2	Історія розвитку українського війська	2	2	-	4	4	-	-
3	Основи міжнародного гуманітарного права	2	2	-	2	2	-	-
	Розділ III. Статuti Збройних сил України	2	2	-	3	3	-	-

№ з/п		Кількість годин на тиждень (1,5 год.)			Кількість годин на тиждень (2 год.)			З них на військово-польові заняття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
1	Військовослужбовці та відносини між ними. Військова дисципліна	1	1	-	2	2	-	-
2	Організація внутрішньої служби	1	1	-	1	1	-	-
	Розділ IV. Стройова підготовка	4	4	-	5	5	-	-
1	Стройові прийоми і рух без зброї	3	3	-	4	4	-	-
2	Строї відділення	1	1	-	1	1	-	-
	Розділ V. Вогнева підготовка	19	10	5	26	14	8	4
1	Стрілецька зброя та поведження з нею	10	10	-	14	14	-	-
2	Правила стрільби по нерухомим цілям та цілям, що з'являються. Загальні поняття балістики.	5	-	1	7	-	3	4
3	Ручні гранати та поведження з ними	4	-	4	6	-	6	-
	Розділ VI. Тактична підготовка	29	10	8	37	14	12	11
1	Основні риси загальновійськового бою	1	1	-	1	1	-	-
2	Індивідуальні дії солдата та взаємодії у складі двійок, груп	6	6	-	9	9	-	-
3	Дії солдата у складі бойових груп, відділення.	19	-	8	23	-	12	10
4	Основи військової топографії	3	3	-	4	4	-	-

№ з/п		Кількість годин на тиждень (1,5 год.)			Кількість годин на тиждень (2 год.)			З них на військово-польові заняття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
5	Озброєння та бойова техніка військової частини (підрозділу)	1	-	-	1	-	-	1
	Розділ VII. Прикладна фізична підготовка	4	4	-	6	6	-	
1	Силова підготовка та подолання перешкод	2	2	-	2	2	-	
2	Основи самозахисту	2	2	-	4	4	-	-
	Розділ VIII. Основи цивільного захисту	15	6	9	22	8	12	-
1	Нормативно-правова база цивільного захисту	1	1			1	-	-
2	Надзвичайні ситуації природного, техногенного, воєнного, суспільного, соціально-політичного характеру	5	5	-	7	7	-	-
3	Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	6	-	6	8	-	8	-
4	Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	3	-	3	4	-	4	
	Розділ IX. Домедична допомога	24	8	13	30	8	19	3
1	Базова підтримка життя.	4	4	-	4	4	-	-
2	Надання домедичної допомоги при кровотечах	4	4	-	4	4	-	-
3	Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	13	-	13	22	-	19	3
	<i>Резерв часу</i>					2	1	
	РАЗОМ	105	52	35	140	70	52	18

**Орієнтовний план проведення
навчально-польових занять (зборів)**

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин	1 день	2 День	3 день
1	Тактична підготовка	11	6	5	
2	Вогнева підготовка	4		1	3
3	Домедична допомога	3			3
	Всього:	18	6	6	6

**Зміст навчального матеріалу та очікувані результати
навчально-пізнавальної діяльності учнів**

10 клас

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	2
Вступне заняття	

Знаннявий компонент Учень (учениця): розуміє роль і місце військово-патріотичного виховання у системі патріотичного виховання молоді; характеризує вимоги Конституції України щодо захисту Вітчизни, свої обов'язки у разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави; розуміє значення предмета «Захист Вітчизни» у власному житті та для суспільства Ціннісний компонент виконує обов'язки та правила поведінки на заняттях.	Військово-патріотичне виховання – складова патріотичного виховання молоді. Підготовка до захисту Вітчизни - обов'язок кожного громадянина. Зміст програми предмета «Захист Вітчизни», завдання кожного розділу, порядок проведення занять. Обов'язки та правила поведінки учнів на уроках.
Розділ 1. Основи національної безпеки України	

Знаннєвий компонент характеризує механізми і моделі системи світової колективної безпеки визначає: основні положення Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки України називає: Структуру воєнної організації держави та її керівництво. характеризує: Воєнну доктрину України. розуміє проблематику національних інтересів та загроз українській державі; доцільність військового співробітництва з метою досягнення безпеки країни; готовність Збройних Сил України до сучасних воєнних загроз та викликів та в умовах «гібридної війни». розуміє принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; обґрунтовує участь України в миротворчих операціях; характеризує формати відносин Україна - НАТО та структурами європейської системи колективної безпеки. має уявлення про діяльність НАТО розуміє перспективи та переваги вступу України в НАТО	Система світової колективної безпеки. Поняття національної безпеки держави. Система національної безпеки України. Поняття «гібридна війна» Структура воєнної організації держави та її керівництво. Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України Розвиток національних Збройних Сил та інших військових формувань України - необхідна умова забезпечення могутності української держави. Міжнародне військове співробітництво та участь збройних формувань України в миротворчих місіях ООН. Формати відносин Україна – НАТО та структурами європейської системи колективної безпеки. Перспективи вступу України в НАТО
Розділ 2. Збройні Сили України на захисті Вітчизни	

Тема 1. Нормативно-правова база з військових питань. Військова присяга та військова символіка України

Знаннєвий компонент називає основні закони України, що забезпечують обороноздатність держави; види військової служби розуміє напрямки військово-професійної орієнтації учнів. характеризує особливості підготовки військових кадрів для ЗСУ та інших воєнізованих формувань. знає правила прийому, порядок підготовки та вступу до Військових навчальних закладів. розуміє: завдання строкової, контрактної, альтернативної служб та їх відмінності; знає: історію походження військової присяги, бойового прапора, військової символіки збройних формувань України. характеризує: текст військової присяги, її історію, порядок прийняття та значення, походження бойового прапора, військових відзнак та символіки України пояснює: значення і порядок прийняття присяги; розуміє наслідки порушення присяги. характеризує: особливості бойових прапорів військової частини, як символів честі,	Нормативно-правова база з військових питань. Законодавство України про військову службу. Структура та завдання Збройних сил України Основні напрямки військово-професійної орієнтації учнів. Військові навчальні заклади, правила прийому, порядок підготовки та вступу до них. Історія походження військової присяги, бойового прапора, військової символіки збройних формувань України. Військова присяга - клятва на вірність українському народові, її значення, порядок прийняття та відповідальність за порушення. Бойовий прапор військової частини – символ честі, доблесті і слави.
---	--

доблесті і слави. мас уявлення про бойовий прапор військової частини	
Тема 2 Історія розвитку українського війська	
Знаннявий компонент називає: основні історичні етапи розвитку українського війська характеризує: історично-політичні умови формування Збройних Сил України; називає видатних військових діячів українського народу наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська;	Додержавний давньослов'янський період або Слов'янське військо – (III – IX ст. н.е.); історія українського війська періоду Київської Русі; історія українського війська періоду козаччини; Українські військові формування та участь українців у військових подіях XX століття. ЗСУ незалежної України до 2014 року. Нова українська армія 2014-2017; видатні військові діячі українського народу.
Тема 3 Основи міжнародного гуманітарного права	
Знаннявий компонент знає: основні поняття та терміни міжнародного гуманітарного права; правила поведінки солдата в бою; міжнародні розпізнавальні знаки; принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; вміє розпізнавати особи та об'єкти які знаходяться під захистом МГП; розуміє: особливості ведення воєнних дій з врахуванням норм МГП; механізм та види юридичної відповідальності за	Об'єктивна необхідність урегулювання ведення бойових дій за допомогою міжнародного гуманітарного права. Особливості ведення воєнних дій з врахуванням норм МГП. Заборонені засоби та методи ведення воєнних дій. Правила застосування норм МГП щодо розпізнавання осіб та об'єктів. Міжнародний правовий захист жертв війни та цивільних

порушення норм МГП; характеризує заборонені методи та засоби ведення воєнних дій.	об'єктів. Захист дітей та жінок в МГП. Запобігання порушення норм МГП.
Розділ III. Статути Збройних сил України	
Тема 1. Військовослужбовці та стосунки між ними. Військова дисципліна	
Знаннявий компонент Учень (учениця): називає: статuti Збройних сил України, основні їх вимоги; розуміє: військові звання і знаки розрізнення; обґрунтовує: поняття військова ввічливість, статутні, нестатутні відносини. має уявлення: про порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів характеризує: правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців. характеризує: поняття щодо суті і значення військової дисципліни; пояснює: обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни; заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин); наводить приклад щодо заохочення та стягнення, що накладають на солдат.	Поняття про військові статuti. Військові звання і знаки розрізнення. Начальники та підлеглі, старші та молодші, їх права і обов'язки. Дотримання військовослужбовцями статутних взаємовідносин. Правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців. Порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів. Військова дисципліна, її суті і значення. Обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни. Заохочення та стягнення, що накладають на солдат (матросів), сержантів (старшин).
Тема 2. Організація внутрішньої служби	

Учень (учениця): характеризує: розпорядок дня військової частини та його значення для виконання заходів повсякденної діяльності, побут особового складу підрозділів; призначення добового наряду роти; знає: основні положення внутрішньої служби;	Розподіл часу і повсякденний порядок. Розпорядок дня та його значення для виконання основних заходів повсякденної діяльності навчання й побуту особового складу підрозділів.
Розділ IV . Стройова підготовка	
Тема 1. Стройові прийоми і рух без зброї	
Знаннявий компонент характеризує: строї та їх елементи; розуміє: обов'язки солдата перед шиккуванням і в строю; попередні та виконавчі команди; має уявлення: про виконання команд «Ставай», «Рівняйсь», «Струнко», «Вільно». Діяльнісний компонент виконує: стройове положення, повороти на місці, рух стройовим і похідним кроком, повороти під час руху дотримується: стройових положень під час поворотів. дотримується команд, які подає учитель. характеризує: дії які виконуються в поворотах під час руху. бере участь: в тренування у	Строї та їх елементи. Обов'язки військовослужбовця перед шиккуванням і в строю. Попередня та виконавча команди. Виконання команд «Ставай», «Рівняйсь», «Струнко», «Вільно». Стройове положення. Повороти на місці. Рух стройовим і похідним кроком. Повороти під час руху. Виконання стройових прийомів і руху без зброї.

виконанні стрйових прийомів і руху без зброї. дотримується: заходів безпеки під час виконання стрйових прийомів. мас уявлення: про виконання стрйових прийомів і руху без зброї.	
---	--

Тема 2. Стрй, вйдйлення

Знаннсьвий та діяльнй компонент Учень (учениця): здйнює шикуння вйдйлення в розгорнутий і похйдний стрй; виконує розмикання та змикання у складі вйдйлення; виконує дйй під час перешикування вйдйлення з однйї шеренги у двй і навпаки; рухається у складі вйдйлення стрйовим та похйдним кроком	Шикуння вйдйлення в розгорнутий і похйдний стрй. Розмикання і змикання вйдйлення. Перешикування вйдйлення з однйї шеренги у двй і навпаки. Рух вйдйлення стрйовим і похйдним кроком.
---	---

Роздй IV. Вогнева пйдготовка

Тема 1 Стрйльцька зброя та поведження з нею

Знаннсьвий компонент називає основнй етапи розвитку стрйльцької зброй. мас уявлення про йсторйю українського зброярства називає та розрйзняє види сучасної стрйльцької зброй (пйстолети, гвинтйвки, автомати, кулемети, гранатомети). мас уявлення про принцип дйй та бойовй властивостй стрйльцької зброй	Йсторйя розвитку та класифйкаця стрйльцької зброй. Йсторйя українського зброярства. Озброєння йноземних армйй. Сучасна стрйльцька зброя. Йй класифйкаця, бойовй властивостй, принцип дйй. Основи стрйльби зй стрйльцької
--	---

має уявлення про постріл та лінію прицілювання, правильну роботу на спусковому гачку знає прийоми і правила стрільби із стрілецької зброї; виконує прийоми стрільби із стрілецької зброї; вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє корегування стрільби. Знає види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи) виконує дії під час приготування до стрільби, проведення і припинення вогню; види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи) називає постріл і його періоди. вміє виконувати постріл здійснює спостереження за полем бою, вибирає цілі для обстрілу. вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє коректуру стрільби. Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує: бойові властивості та загальну будову автомата; порівнює основні	зброї. Прийоми та правила стрільби зі стрілецької зброї. Поняття постріл. Лінія прицілювання (цілик, мушка, мішень). Правила та одноманітне прицілювання. Прийоми стрільби (вогнєві тренування). Положення під час стрільби з місця (лежачи, з коліна, стоячи) та в русі. Вибір і зайняття правильної позиції для стрільби. Правила та техніка ведення стрільби. Спостереження за полем бою, вибір цілі для обстрілу. Призначення вихідних установок (вибір прицілу і точки прицілювання). Вибір моменту для відкриття вогню. Ведення вогню, спостереження за його результатами. Корегування стрільби. Призначення та бойові властивості автоматів.
---	---

характеристики сучасної стрілецької зброї; має уявлення про призначення, загальну будову та бойові властивості автомата. пояснює принцип роботи автоматичної зброї; дотримується: заходів безпеки під час розбирання автомата. називає основні частини і механізми автомата. розпізнає основні частини автомата; називає призначення частин та механізмів автомата. характеризує: порядок чищення, змащення і зберігання зброї. володіє навичками: підготовки автомата до стрільби. характеризує: дії під час підготовки автомата до стрільби. вказує: можливі затримки і несправності під час стрільби і способи їх усунення. характеризує: затримки і несправності під час стрільби. має уявлення: про затримки під час стрільби. виконує: неповне розбирання та складання автомату. вказує: загальну будову пневматичної та малокаліберної гвинтівок та гладко ствольної рушниці.	Поняття про будову автоматичної зброї та роботу її частин та механізмів. Підготовка автомата до стрільби. Можливі затримки і несправності під час стрільби і способи їх усунення. Порядок неповного розбирання і складання та обслуговування. Тренування у неповному розбиранні та складанні автомату. Заходи безпеки при поводженні зі зброєю Малокаліберна і пневматичні гвинтівки та гладко ствольна рушниця. Загальна будова малокаліберної і пневматичної гвинтівок та їх характеристика.
---	---

боеприпасами Знаннєвий компонент. називає основні види мінно-вибухових пристроїв. має уявлення про будову та принцип дії мінно-вибухових пристроїв. називає алгоритм дій при виявленні мінно-вибухового пристрою.	Мінно-вибухові пристрої. Класифікація, принципи дії, алгоритм дій при виявленні.
---	---

Розділ V. Тактична підготовка

Тема 1. Основні риси загальновійськового бою

Знаннєвий та діяльнісний компонент розуміє: що таке бій. має уявлення: про бій. вказує види вогню та маневру пояснює: необхідність якісної підготовки екіпіровки та особистої зброї солдата до ведення бойових дій; вміє: припасовувати елементи екіпіровки.	Поняття про бій. Види вогню та маневру, їх значення в бою. Основні види та риси ведення бою. Особиста зброя та екіпіровка солдата.
---	---

Тема 2 Індивідуальні дії солдата та взаємодії у складі двійок та груп

Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі) розуміє види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент	Види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі) Пересування одиночно бійця на полі бою: переповзання (напівкарачки, по-пластунськи, щільне переповзання); перехід; перебігання. Використання укриття на
--	--

наближення до цілі) виконує види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі); переповзання (напівкарачки, попластунськи, щільне переповзання); перехід; перебігання. знає як виконувати нанесення гриму та маскування зброї; називає вимоги до організації місця для ведення вогню і спостереження, види інженерних загороджень та їх демаскуючі ознаки; способи пересування на полі бою; знає, як вибирати вогневу позицію та обладнувати її, вести спостереження у заданому секторі, визначати розташування цілей відносно орієнтирів, доповідати про результати спостереження; вказує: завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою у складі бойової групи. пояснює: дії солдата на полі бою у складі бойової групи. називає склад бойової групи (двійки, груп). розуміє обов'язки солдата в бою у складі бойової групи; виконує способи пересування на полі бою, оволодіває прийомами і способами знищення противника в бою у складі	полі бою та рельєфності поверхні землі. Нанесення гриму. Маскування зброї. Поняття про вогневу позицію в обороні. Вимоги до вибору місця для ведення вогню і спостереження. Послідовність обладнання і маскування окопу для стрільби лежачи. Вибір місця для ведення спостереження. Способи вивчення місцевості, виявлення цілей та доповідь про їх знаходження. Склад бойової групи. Розподіл обов'язків між військовослужбовцями та їх взаємодія у бойовій групі. Порядок дій у складі бойових груп.
--	---

бойової групи; знає особливості дій солдата у складі бойових груп.	
Тема 4. Основи військової топографії	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує поняття орієнтування на місцевості; має уявлення про визначення сторін горизонту за компасом, годинником та сонцем, зірками, місцевими предметами; розуміє значення орієнтування на місцевості; систему прямокутних та географічних координат.. пояснює порядок орієнтування на місцевості, рух за азимутом та яким чином здійснюється обхід перешкод; визначає сторони горизонту та азимут за предметами на місцевості; визначає відстані на місцевості за топографічною картою, сторони горизонту та азимут за предметами на місцевості; визначає абсолютні і відносні висоти та зони видимості; складає опис місцевості; обґрунтовує необхідність знання основ топографії для виконання бойового завдання; вміє користуватись та рухатись на місцевості за компасом і	Суть орієнтування на місцевості. Визначення сторін горизонту за компасом, годинником та сонцем, зірками, місцевими предметами. Азимут магнітний і його визначення. Визначення азимута на місцевий предмет і напрямку руху за азимутом. Складання опису місцевості. Спосіб горизонталей як основний спосіб зображення рельєфу на топографічних картах. Система прямокутних та географічних координат. Висота перерізу рельєфу. Визначення абсолютних і відносних висот за топографічною картою. Визначення зон видимості.

топографічною картою, навігатором тощо.	
Розділ VI. Прикладна фізична підготовка	
Тема 1. Силова підготовка та подолання перешкод	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує особливості: бігу, подолання горизонтальних і вертикальних перешкод; має уявлення про техніку бігу по пересіченій місцевості долає перешкоди різними способами; виконує силові вправи з вагою власного тіла та з обтяженнями Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час занять з прикладної фізичної підготовки	Силові вправи з вагою власного тіла та з обтяженнями. Біг по пересіченій місцевості Подолання перешкод. Ознайомлення з елементами смуги перешкод.
Тема 2. Основи самозахисту	
має поняття про національні бойові мистецтва	Ознайомлення з національними бойовими мистецтвами (хортинг, бойовий гопак, спас тощо)
Розділ VII. Основи цивільного захисту	
Тема 1. Надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу та загроза їх виникнення	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту та міжнародні розпізнавальні	Єдина державна система цивільного захисту та її складові. Законодавче та нормативно-правове

знаки; складові єдиної державної системи цивільного захисту пояснює важливість знань основ цивільного захисту.	забезпечення її функціонування.
Тема 2. Надзвичайні ситуації природного, техногенного, воєнного і соціально-політичного характеру	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій, їх вплив на довкілля та безпеку життєдіяльності людини, називає види; загальні ознаки та рівні надзвичайних ситуацій; оцінює обстановку в надзвичайних ситуаціях та визначає заходи, щодо попередження надзвичайних ситуацій надзвичайних ситуацій суспільного, соціально-політичного та терористичного походження; наводить приклади виникнення надзвичайних ситуацій в Україні та за її межами; потенційно небезпечні об'єкти міста (району) пояснює негативний вплив надзвичайних ситуацій на довкілля та життєдіяльність людини; дотримується правил безпечної поведінки при	Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій. Загальні ознаки надзвичайних ситуацій. Рівні надзвичайних ситуацій. Джерела небезпечних ситуацій у військовий час. Надзвичайні ситуації, які характерні для регіону, їх наслідки для життєдіяльності населення та суб'єктів господарювання. Потенційно небезпечні об'єкти міста (району) та їх коротка характеристика. Попередження виникнення можливих надзвичайних ситуацій.

виникненні ситуацій	надзвичайних	
Розділ VIII. Домедична допомога		
Тема 1. Базова підтримка життя.		
Знаннясвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає алгоритм дій з постраждалими без свідомості володіє основними правилами проведення реанімації знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання знає як користуватись автоматичним зовнішнім дефібрилятором. вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.		Рятувальний ланцюжок при раптовій зупинці серця. Алгоритм дій. Основні правила та порядок проведення реанімації. Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу). Штучне дихання – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легенів. Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання. Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора. Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятувальниками.
Тема 2. Надання домедичної допомоги при кровотечах		
Знаннясвий та діяльнісний компонент		

Учень (учениця): знає види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримується правил особистої безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани володіє методами виносу та переміщення поранених Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.	Види кровотеч. Неконтрольована кровотеча найбільш поширена причина серед попереджуваних смертей після травматичного ушкодження. Алгоритм дій при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану. Техніка накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання давлячої пов'язки. Техніка виносу поранених.
--	--

11 КЛАС

група юнаків (дівчата за їх власним бажанням)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	2
<i>Розділ V. Вогнева підготовка</i>	
<i>Тема 2. Ведення вогню з місця по нерухомих цілях і цілях, що з'являються</i>	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає: основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. пояснює організацію і порядок проведення стрільби з автомата. характеризує правила влучності під час стрільби. визначає точки прицілювання. вміє виготовлятися до стрільби, лежачи з упору. бере участь у одноманітності прицілювання, вирішує завдання на визначення прицілу і точки прицілювання. пояснює умови виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. здійснює виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. вказує особливості стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. узагальнює знання з будови	Основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. Організація і порядок проведення стрільби з автомата. Влучність стрільби. Вибір цілі, прицілу та точки прицілювання. Підготовка упора, виготовлення до стрільби, лежачи з упору. Тренування у одноманітності прицілювання, вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. Умови виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. Виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. Удосконалення знань з

автомата. здійснює тренування вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.	будови автомата. Тренування вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.
Тема 3. Ручні осколкові гранати та поводження з ними	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): називає бойові властивості ручних гранат. характеризує загальну будову і принцип дії ручних осколкових гранат; пояснює порядок огляду і підготовки гранат до застосування. розпізнає імітаційні та бойові гранати; виконує: метання ручних осколкових гранат з різних положень та позицій. володіє: навичками під час метання ручних осколкових гранат з різних положень та позицій. називає заходи безпеки під час поводження з ручними гранатами Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки при метанні гранат; виконує першу вправу з метання ручних гранат	Призначення, бойові властивості, загальна будова і принцип дії ручних гранат. Порядок огляду і підготовки гранат до застосування. Заходи безпеки під час поводження з ручними гранатами. Вивчення прийомів і правил метання ручних гранат. Виконання першої вправи з метання ручних гранат.
Розділ V. Тактична підготовка	
Тема 3. Дії солдата у складі бойових груп	

Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): вказує: завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою у складі бойової групи. пояснює: дії солдата на полі бою у складі бойової групи. називає склад бойової групи малі тактичні групи (до 8 чоловік). розуміє обов'язки солдата в бою у складі бойової групи; знає бойові порядки та їх використання під час руху виконує способи пересування на полі бою (колона, шахматка клин, ланцюг), у тому числі у складі малої тактичної групи (до 8 чоловік). оволодіває прийомами і способами знищення противника в бою у складі бойової групи; знає особливості дій солдата у складі бойових груп.	Завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою у складі бойової групи. Склад бойової групи (малі тактичні групи (до 8 чоловік). Розподіл обов'язків між військовослужбовцями та їх взаємодія у бойовій групі. Порядок дій у складі бойових груп. Бойові порядки та їх використання під час руху
Розділ VII. Основи цивільного захисту	
Тема 3. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, призначення та будову основних засобів індивідуального захисту	Основні принципи щодо захисту населення. Повідомлення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій та

органів дихання та шкіри, сигнали і порядок оповіщення населення про виникнення надзвичайних ситуацій і порядок дій при цьому, способи проведення евакуації населення; **вміє користуватися** основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри.

класифікує обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення;

характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, способи проведення евакуації населення; **вміє користуватися** медичними засобами захисту (аптечка індивідуальна, індивідуальний протихімічний пакет (ІПП), пакет перев'язувальний індивідуальний(ІПП));

пояснює правила безпеки під час захисту населення в надзвичайних ситуаціях,

характеризує способи проведення евакуації населення;

виконує алгоритм підготовки населення до евакуаційних заходів та розміщення населення.

постійного його інформування про наявну обстановку. Навчання населення вмінно застосовувати засоби індивідуального захисту і діяти у надзвичайних ситуаціях. Укриття людей у сховищах, медичний, радіаційний та хімічний захист, евакуація населення з небезпечних районів. Спостереження та контроль за ураженістю навколишнього середовища, продуктів харчування та води радіоактивними, отруйними, сильнодіючими отруйними речовинами та біологічними препаратами.

Порядок дій в умовах особливого періоду, під час артилерійського обстрілу, у натовпі, у разі виявленні підозрілого предмету.

Надання екстреної психологічної допомоги (самопомогі) при перебуванні в екстрених ситуаціях

Складання та вміст тривожної валізи на випадок термінової евакуації або переходу до захисних споруд (підвалів, погребів тощо).

Види терористичних проявів та способи дій терористів. Захист

	від терористичних проявів та дії населення в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних з можливими терористичними проявами
Тема 4 Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	
Учень (учениця): характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. називає послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт, способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів	Характеристика зон стихійного лиха (ураганів, затоплень, пожеж, хімічного, радіаційного та бактеріологічного зараження тощо). Сутність, зміст і послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. Розшук уражених у завалах, а також в будинках, які пошкоджені і горять. Способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів. Рятування людей із завалених і пошкоджених захисних споруд.
Розділ VIII. Домедична допомога	
Тема 1. Базова підтримка життя	
Знаннясвий та діяльнісний	

компонент Учень (учениця): знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості володіє основними правилами проведення реанімації. знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання знає правила користування автоматичним зовнішнім дефібрилятором. вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.	Алгоритм дій при раптовій зупинці серця. Основні правила та порядок проведення реанімації. Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу) Штучне дихання – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легенів. Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання. Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора. Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятувальниками.
Тема 2. Контроль кровотечі	
Знаннясвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає: види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримується правил особистої	Види кровотеч. Неконтрольована кровотеча найбільш поширена причина серед попереджуваних смертей

безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани володіє методами виносу та переміщення поранених Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.	після травматичного ушкодження. Алгоритм дій при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану Техніка накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання давлячої пов'язки. Техніка виносу поранених.
---	--

Тема 3. Надання допомоги пораненим в умовах бойових дій

Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): розуміє особливості та відмінності надання допомоги в цивільних і тактичних умовах. розрізняє етапи надання допомоги в умовах бойових дій. дотримується плану дій під час надання допомоги під активним вогнем супротивника. вміє розпізнати ознаки кровотечі, що загрожує життю. володіє методами виносу та	Вступ до курсу тактичної медицини. Причини попереджуваних смертей при бойовій травмі. Етапи надання домедичної допомоги Надання допомоги на етапі під вогнем (CUF, Care Under Fire) План дій на етапі під вогнем. Техніка виносу пораненого з небезпечної зони Ознаки життєзагрозової зовнішньої кровотечі.
--	---

переміщення поранених та вміє зупинити кровотечу, що загрожує життю, на етапі надання допомоги під активним вогнем противника. знає алгоритм дій на етапі допомоги в зоні тактичних умов. володіє технікою зупинки кровотеч, що загрожують життю. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити повний огляд грудної клітки та використовувати оклюзійні наклейки. вміє розпізнати ознаки напруженого пневмотораксу. розуміє необхідність виявлення та зупинки інших зовнішніх кровотеч. вміє розпізнати дві головні ознаки геморагічного шоку в пораненого. володіє технікою накладання шин та застосування жорсткого щитка при травмі ока. визначає необхідність прийому набору пігулок для пораненого. розуміє необхідність заходів з	Застосування турнікетів для кінцівок. Само- і взаємодопомога Надання домедичної допомоги в зоні тактичних умов (TFC, Tactical Field Care) Послідовність дій за алгоритмом «MARCH». Загальні причини зміни стану свідомості. Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Принцип тампонування ран. Використання рекомендованих гемостатичних засобів. Використання компресійної пов'язки. Прямий тиск на рану Відновлення та забезпечення прохідності дихальних шляхів. Виведення нижньої щелепи. Безпечне введення носового (назофарингеального) повітропроводу. Визначення показань до проведення екстреного відновлення прохідності дихальних шляхів з допомогою хірургічного втручання (крікотиреотомії) Проникаючі поранення грудей. Огляд грудної клітки. Використання герметизуючих (оклюзійних) наклейок. Поранення легень. Напружений пневмоторакс
---	---

попередження гіпотермії. вміє розпізнати ознаки черепно-мозкової травми. розуміє важливість заповнення документації пораненого та підготовки до евакуації.	Повний огляд пораненого, зупинка всіх інших видів зовнішніх кровотеч. Тактично значущі ознаки шоку в поранених Надання домедичної допомоги при переломах, опіках, відмороженнях, проникаючому пораненні ока. Накладання шин. Застосування жорсткого щитка при травмі ока. Загальновійськовий набір пігулок Попередження гіпотермії та виявлення ознак черепно-мозкової травми Підготовка до евакуації. Документація.
---	--

НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
<i>Розділ IV. Вогнева підготовка</i>	
Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): обґрунтовує основні правила стрільби; здійснює тренування у одноманітності прицілювання. здійснює вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. виконує вправи стрільб, передбачених програмою, нормативи з вогневої підготовки (№ 1, 2, 3, 4, 5) та початкову	Тренування у одноманітності прицілювання, вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання.

вправу стрільби з автомата бойовими патронами; дотримується правил безпеки під час стрільби. називає основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. пояснює заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі. вказує організацію і порядок проведення стрільби з автомата. здійснює Вибір цілі, прицілу та точки прицілювання. виконує підготовку упора, виготовлення до стрільби. називає дії під час виготовлені до стрільби. здійснює тренування у одноманітності прицілювання, розуміє вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. називає умови виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки. здійснює виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки. узагальнює знання з будови автомата. бере участь в тренуванні стрільби з пневматичної гвинтівки. виконує: прийоми стрільби (вогневі тренування). вміє виготовляти до стрільби лежачі знає прийоми і правила стрільби із стрілецької зброї; визначає: вибір і зайняття місця для стрільби.	Виконання початкової вправи стрільби з автоматичної зброї. Удосконалення знань з будови автомата. Основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. Організація і порядок проведення стрільби з автомата. Влучність стрільби. Вибір цілі, прицілу та точки прицілювання. Підготовка упора, виготовлення до стрільби, лежачи з упору. Тренування у одноманітності прицілювання, вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. Умови виконання вправ стрільби з
--	---

Вміє виконувати положення автоматника під час стрільби з місця і в русі в пішому порядку бере участь: у виготовленні до стрільби. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки при проведенні стрільби зі стрілецької зброї;	пневматичної гвинтівки. Виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки. Удосконалення знань з будови автомата. Тренування вправ стрільби з пневматичної гвинтівки. Прийоми стрільби (вогневі тренування). Положення автоматника під час стрільби з місця і в русі в пішому порядку. Вибір і зайняття місця для стрільби. Прийоми стрільби з автомата під час приготування до стрільби, проведення і припинення стрільби. Тренування у приготуванні до стрільби.
<i>Розділ V. Тактична підготовка</i>	
<i>Тема 4. Дії солдата в бою у складі малих тактичних груп</i>	

Знаннєвий та діяльнісний компонент
Учень (учениця):

характеризує дії відділення в обороні, наступі та в розвідувальному дозорі; дії солдат із початком вогневої підготовки в обороні, під час застосування зброї масового ураження;

розуміє Дії з початком вогневої підготовки, відбиття атаки танків і піхоти.

називає Способи боротьби з авіацією противника.

володіє способами подолання місцевості з уражувальними факторами, з мінно-вибуховими загородженнями, дотримується при цьому правил безпеки;

виконує Дії солдата у наступі.

здійснює висування на рубіж атаки, атака з подоланням мінно - вибухових та інших інженерних перешкод

називає способи подолання ділянки місцевості з радіоактивним зараженням.

розуміє дії розвідувального дозору.

виконує дії по обладнанню та маскуванню вогневої позиції, веденню спостереження, у пересуванні на місцевості у складі підрозділу, огляду місцевості та місцевих предметів

називає дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, загороджень, мостів, різних перешкод. Дії в засаді.

знає бойові порядки та їх використання під час руху.

вміє рухатися в колоні, шах маткою,

Дії солдата в обороні. Вибір вогневої позиції, її інженерне обладнання та маскування.

Ведення спостереження. Дії з початком вогневої підготовки, відбиття атаки танків і піхоти.

Способи боротьби з авіацією противника.

Дії під час застосування зброї масового ураження.

Дії солдата у наступі. Висування на рубіж атаки, атака з подоланням мінно - вибухових та інших інженерних перешкод.

Подолання ділянки місцевості з радіоактивним зараженням.

клином, ланцюгом.	Поняття про дії розвідувального дозору. Дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, загороджень, мостів, різних перешкод. Дії в засаді. Бойові порядки та їх використання під час руху.
<i>Тема 5. Озброєння та бойова техніка військової частини (підрозділу)</i>	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує озброєння та бойову техніку військової частини; пояснює основи повсякденної життєдіяльності підрозділу (частини). має уявлення про Демонстрацію озброєння та бойової техніки в дії.	Ознайомлення з озброєнням та бойовою технікою військової частини (підрозділом), їх призначення, тактико-технічна характеристика. Демонстрація озброєння та бойової техніки в дії. *_ при неможливості проводити урок у військовій частині, проходить ознайомлення з роботою призовного

	пункту у РВК або здійснюється відвідування місць бойової слави.
--	---

Розділ VIII. Домедична допомога

Тема Правила транспортування травмованих

Діяльнісний компонент

Учень (учениця):

вміє застосувати на практиці різні способи транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях.

Способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях: перенесенням на руках, на плечах, на спині, з використанням носильних лямок і підручних засобів, на санітарних ношах.

Тема Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу

Знавсвий та діяльнісний компонент

Учениця (учень):

вміє переводити пораненого в положення на боці (животі);
володіє навичками зупинки кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок, за допомогою спеціальних джгутів.

Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі обстрілу.
Переведення пораненого в положення на боці (животі).
Зупинка кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок.
Зупинка кровотечі з ран верхньої та нижньої кінцівки кінцівок (взаємодопомога).
Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних

	джгутів (самодопомога).
Тема Надання допомоги в секторі укриття	
Знаннясвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): виконує алгоритм первинного огляду пораненого; визначає ознаки життя; вміє накладати пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, джгут на кінцівки; володіє навичками зупинки кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів та кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів	Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі укриття. Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя. Переведення в стабільне положення. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт. Накладання джгута на кінцівки. Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога). Зупинка кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само-та взаємодопомога).

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН № 2
вивчення предмета дівчатами (юнаками, які за станом
здоров'я, релігійними поглядами не вивчають основи
військової справи)
1 рік (10 клас), 2 рік (11 клас)

№ з/п	Розділ, тема	К-сть годин на тиждень (1,5 год.)			К-сть годин на тиждень (2 год.)			Навчально-тренувальні заняття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
	<i>Вступний урок</i>	1	1		1	1		
	Розділ I. Основи медичних знань і домедичної допомоги	59	45	14	76	56	14	6
1	Тема 1. Основи законодавства України щодо охорони здоров'я людини	1	1		1	1		
2	Тема 2. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця.	9	9		12	12		
3	Тема 3. Домедична допомоги при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах.	7	7		9	9		
4	Тема 4. Загальні поняття про травму. Механізм травми.	8	8		10	10		
5	Тема 5. Надання домедичної допомоги при кровотечах.	10	10		12	12		
6	Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок.	10	10		12	12		
7	Тема 7. Домедична допомога при опіках.	8		8	12		9	3

	тепловому та сонячному ударі, обмороженні, електротравмах, утопленні.							
8	Тема 8. Отруєння. Домедична допомога при отруєннях, укусах комах, змій та диких тварин.	6		6	8		5	3
	Розділ 2. Основи цивільного захисту	15	6	9	21	7	14	0
1	Тема 1. Нормативно-правова база цивільного захисту	1	1		1	1		
2	Тема 2. Надзвичайні ситуації природного, техногенного, воєнного і соціально-політичного характеру	5	5		6	6		
3	Тема 3. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	6		6	9		9	
4	Тема 4. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	3		3	5		5	
	Розділ 3. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення	3	0	3	3	0	3	0
1	Тема 1. Основні положення МГП	1		1	1		1	
2	Тема 2. Застосування МГП	1		1	1		1	
3	Тема 3. Засоби і методи ведення воєнних дій	1		1	1		1	
	Розділ 4. Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	27	0	27	39	6	21	12
1	Тема 1. Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових	1		1	2	1	1	

	дій.							
2	Тема 2. Надання допомоги на етапі під вогнем.	9		9	14	2	8	4
3	Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов.	17		17	21	3	12	6
	Контроль практичних навичок	0			2			2
	Разом	105	52	53	140	70	52	18

10-й клас, група дівчат

(юнаків, які за станом здоров'я, релігійними поглядами звільнені від засвоєння основ військової справи)

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Вступне заняття	
Знанисвий компонент Учень (учениця): розуміє роль і місце військово-патріотичного виховання у системі патріотичного виховання молоді; характеризує вимоги Конституції України щодо захисту Вітчизни, свої обов'язки у разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави; визначає основні поняття з військової справи, основ цивільного захисту, психологічної та медико-санітарної підготовки; володіє змістом програми предмета «Захист Вітчизни», завданням кожного розділу; виконує обов'язки та правила	Військово-патріотичне виховання – складова патріотичного виховання молоді. Поняття національної безпеки держави. Розвиток національних Збройних Сил та інших військових формувань України - необхідна умова забезпечення могутності української держави. Підготовка до захисту Вітчизни - обов'язок кожного громадянина. Зміст програми предмета «Захист Вітчизни», завдання кожного розділу, порядок проведення занять. Обов'язки та правила поведінки учнів на уроках.

поведінки.	
Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги	
Тема 1. Основи законодавства України щодо охорони здоров'я людини	
Знаний компонент Учень (учень): називає основні документи щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні; обґрунтовує правові, організаційні та соціально-економічні засади охорони здоров'я в Україні; характеризує стан здоров'я людей в Україні; розуміє основні принципи охорони здоров'я України.	Основні документи нормативно-правової бази щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Закон України «Про екстрену медичну допомогу». Аналіз стану здоров'я людей в Україні. Основні принципи охорони здоров'я України.
Тема 2. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця	
Знаний і діяльний компонент Учень (учень): знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості знає правила швидкого визначення зупинки серця володіє основними правилами проведення реанімації знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання знає як користуватись автоматичним зовнішнім дефібрилятором. вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.	Рятувальний ланцюжок при раптовій зупинці серця. Алгоритм дій проведення серцево-легеневої реанімації. Основні правила та порядок проведення реанімації. Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу). Штучне дихання – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легенів. Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання. Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора. Техніка проведення реанімаційних

	заходів одним та двома рятувальниками. Правила виклику бригади екстреної медичної допомоги. Визначення, усунення та запобігання головних факторів, які загрожують життю постраждалого та оточуючих.
Тема 3. Домедична допомоги при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах	
Знаннясвий і діяльнісний компонент Учениця (учень): проводить швидку оцінку ознак порушення прохідності дихальних шляхів; розуміє відмінність між повною та неповною непрохідністю дихальних шляхів; володіє методами відновлення прохідності дихальних шляхів; проводить відновлення прохідності дихальних шляхів за допомогою прийому Хеймліка; знає правила надання допомоги постраждалим при втраті свідомості; знає правила надання допомоги постраждалим при різкому погіршенні стану; знає правила надання допомоги постраждалим при судамах. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при відновленні прохідності дихальних шляхів.	Причини порушення прохідності дихальних шляхів. Основні прояви повної та неповної непрохідності верхніх дихальних шляхів. Алгоритм відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів. Прийом Хеймліка. Алгоритм надання допомоги при втраті свідомості. Послідовність надання допомоги при різкому погіршенні загального стану. Основні причини виникнення судом, прояви, послідовність надання домедичної допомоги.
Тема 4. Загальні поняття про травму. Механізм травми	
Знаннясвий і діяльнісний компонент Учениця (учень): пояснює термін травма; називає основні типи травм при дорожньо-транспортних пригодах; пояснює особливості травм при падінні;	Поняття про травму. Види та класифікація травм. Типи травм при дорожньо-транспортних пригодах та падінні з висоти.

називає основні травми у пішохода, велосипедиста, мотоцикліста, водія та пасажирів автомобіля; характеризує тупу та проникаючу травму, їх основні відмінності; називає основні ознаки травм окремих анатомічних ділянок; розуміє вплив факторів при мінно-вибуховій травмі; знає основні правила поведінки при виявленні потенційно небезпечних предметів.	Поняття про тупу та проникаючу травму. Вплив мінно-вибухової травми на організм людини. Основні ознаки травм голови. Основні ознаки травм грудної клітки. Основні ознаки травм живота. Основні ознаки травм скелетно-м'язевої системи. Правила поведінки при знаходженні у потенційно небезпечному місці та при виявленні небезпечних предметів.
Тема 5. Надання домедичної допомоги при кровотечах	
Знаннясвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): знає види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримується правил особистої безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани володіє методами виносу та переміщення поранених Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.	Види кровотеч. Ознаки та швидке розпізнавання загрозової для життя кровотечі.. Алгоритм дій при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану Техніка накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання компресійної пов'язки.
Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок	
Знаннясвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує переломи та вивихи; застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу;	Поняття про переломи кісток, їх класифікація. Ознаки переломів. Вивихи суглобів, їх класифікація.

вміє проводити транспортну іммобілізацію кінцівок з допомогою косинок, накладати шини типу Крамера та Sam Splint надає домедичну допомогу при переломах та вивихах; надає домедичну допомогу при травмі голови; вміє виявляти основні прояви у постраждалого травми хребта; надає домедичну допомогу при травмі грудної клітки; надає домедичну допомогу при травмі живота; знає особливості надання допомоги при травмі очей; знає особливості надання допомоги при знаходженні сторонніх тіл в рані. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при травмах окремих ділянок.	Ознаки вивихів. Порядок надання домедичної допомоги при переломах і вивихах. Особливості накладання шин на верхню та нижню кінцівки. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі голови. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі хребта. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі грудної клітки. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі живота. Порядок надання допомоги при травмі очей. Тренування у наданні допомоги при переломах.
Розділ 2. Основи цивільного захисту	
Тема 1. Нормативно-правова база цивільного захисту	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту та міжнародні розпізнавальні знаки; складові єдиної державної системи цивільного захисту пояснює важливість знань основ цивільного захисту.	Єдина державна система цивільного захисту та її складові. Законодавче та нормативно-правове забезпечення її функціонування.
Тема 1. Надзвичайні ситуації природного, техногенного, воєнного і соціально-політичного характеру	
Знаний та діяльний компонент Учениця (учень): характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій, їх вплив на	Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій. Загальні ознаки надзвичайних

довкілля та безпеку життєдіяльності людини; називає види; загальні ознаки та рівні надзвичайних ситуацій; оцінює обстановку в надзвичайних ситуаціях та визначає заходи, щодо попередження надзвичайних ситуацій терористичного походження; наводить приклади виникнення надзвичайних ситуацій на Україні та за її межами; потенційно небезпечні об'єкти міста (району) пояснює негативний вплив надзвичайних ситуацій на довкілля та життєдіяльність людини; дотримується правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій	ситуацій. Рівні надзвичайних ситуацій. Джерела небезпечних ситуацій у військовий час. Надзвичайні ситуації, які характерні для регіону, їх наслідки для життєдіяльності населення та суб'єктів господарювання. Потенційно небезпечні об'єкти міста (району) та їх коротка характеристика. Попередження виникнення можливих надзвичайних ситуацій.
Резерв: 2; 3 год.	

11-й клас,

група дівчат (юнаків, які за станом здоров'я, релігійними поглядами не вивчають основи військової справи)

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Розділ 3. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення	
Тема 1. Основні положення МГП	
Знаний компонент Учениця (учень): характеризує принципи і норми МГП; знає Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них; розуміє відмінність МГП від права людини.	Історія виникнення МГП як галузі міжнародного публічного права. Призначення, сфера застосування МГП. Відмінність МГП від права людини. Принципи і норми МГП щодо захисту життя, інших прав цивільних осіб, захисту жертв збройних конфліктів. Женевські

	Конвенції 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року – основні нормативно-правові акти МГП.
Тема 2. Застосування МГП	
Знаннєвий компонент Учениця (учень): називає особи та розпізнає об'єкти, які знаходяться під захистом МГП; знає норми Женевських конвенцій про захист жертв війни; характеризує міжнародні розпізнавальні знаки.	Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які знаходяться захистом МГП. Спеціальний захист окремих категорій цивільного населення: захист жінок у випадку збройного конфлікту. Захист жертв війни – поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля. Захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.
Тема 3. Засоби і методи ведення воєнних дій	
Знаннєвий компонент Учениця (учень): обґрунтовує необхідність правил ведення збройного конфлікту; характеризує заборонені засоби та методи ведення воєнних дій; називає умови відповідальності держав і фізичних осіб порушення міжнародного гуманітарного права.	Засоби ведення воєнних дій, що заборонені нормами МГП: конкретні види звичайної зброї невибіркової дії і зброї, що спричиняє надмірні страждання й ушкодження. Заборонені методи (способи) воєнних дій у збройних конфліктах. Відповідальність держав і фізичних осіб за порушення міжнародного гуманітарного права.
Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги	
Тема 7. Домедична допомога при опіках, тепловому та сонячному ударі, обмороженні, електротравмах, утопленні	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує опіки; характеризує опіки; називає порушення в організмі людини від дії електричного струму чи блискавки; називає ускладнення опіків; пояснює способи профілактики сонячного удару, відмороження та ураження електричним струмом;	Поняття про опіки. Характеристика термічних та хімічних опіків. Домедична допомога при термічних та хімічних опіках. Тепловий та сонячний удар, причини їх виникнення та симптоми розвитку. Домедична допомога при тепловому та сонячному ударах. Обмороження та його періоди.

розуміє періоди обмороження та стадії загального замерзання тіла; розрізняє відмінність між ураженнями електричним струмом і блискавкою; надає домедичну допомогу при тепловому та сонячному ударі, діях низьких температур, ураженні електричним струмом; застосовує способи накладання пов'язок при опіках та відмороженнях; пояснює особливості надання допомоги при утопленні.	Класифікація обмороження. Домедична допомога при обмороженнях. Дія електричного струму на організм людини. Електротравма. Надання домедичної допомоги при ураженні електричним струмом. Ураження блискавкою. Домедична допомога при ураженні блискавкою. Правила безпеки під час допомоги при ураженні електричним струмом і блискавкою. Домедична допомога постраждалому при утопленні.
--	---

Тема 8. Отруєння. Домедична допомога при отруєннях, укусах комах, змій та диких тварин

Знаний та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує отруєння організму людини; наводить приклади згубного впливу отруйних речовин на організм людини; характеризує профілактичні заходи отруєння хімічними речовинами, продуктами харчування тваринного та рослинного походження; знає характеристику отруйних речовин хімічної зброї, знає їх дію на організм людини; надає домедичну допомогу ураженням небезпечними хімічними речовинами; володіє навичками надання домедичної допомоги при отруєнні невідомою речовиною; пояснює особливості укусів отруйних комах; називає симптоми загального отруєння від укусу змій; пояснює особливості укусів диких тварин.	Поняття про отруту і отруєння. Причини та способи потрапляння отрути до організму, шляхи її виведення. Основні ознаки та класифікація отруєнь. Характеристика побутових і виробничих отруєнь. Загальні принципи надання домедичної допомоги при отруєнні Особливості функціонального отруєння нейротропними препаратами, алкоголем та ніотином. Отруєння речовинами, що є хімічною зброєю. Заходи безпеки під час надання домедичної допомоги. Отруйні комахи та наслідки їх укусів. Клінічна картина дії отрути комах. Укуси отруйних змій. Симптоми загального отруєння від укусу змій. Домедична допомога. Укуси диких тварин, особливості надання домедичної допомоги.
---	--

Розділ 2. Основи цивільного захисту

Тема 3. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях

Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, призначення та будову основних засобів індивідуального захисту органів дихання та шкіри, сигнали і порядок оповіщення населення про виникнення надзвичайних ситуацій і порядок дій при цьому, способи проведення евакуації населення; вміє користуватися основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри. класифікує обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення; характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, способи проведення евакуації населення; вміє користуватися медичними засобами захисту (аптечка індивідуальна, індивідуальний протихімічний пакет (ІПП), пакет перев'язувальний індивідуальний (ППІ)); пояснює правила безпеки під час захисту населення в надзвичайних ситуаціях, характеризує способи проведення евакуації населення; виконує алгоритм підготовки населення до евакуаційних заходів та розміщення населення.	Основні принципи щодо захисту населення. Повідомлення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій та постійного його інформування про наявну обстановку. Навчання населення вмінню застосовувати засоби індивідуального захисту і діяти у надзвичайних ситуаціях. Укриття людей у сховищах, медичний, радіаційний та хімічний захист, евакуація населення з небезпечних районів. Спостереження та контроль за ураженістю навколишнього середовища, продуктів харчування та води радіоактивними, отруйними, сильнодіючими отруйними речовинами та біологічними препаратами. Порядок дій в умовах особливого періоду, під час артилерійського обстрілу, у натовпі, у разі виявленні підозрілого предмету. Надання екстреної психологічної допомоги (самопомогі) при перебуванні в екстрених ситуаціях Складання та вміст тривожної валізи на випадок термінової евакуації або переходу до захисних споруд (підвалів, погребів тощо). Види терористичних проявів та способи дій терористів. Захист від терористичних проявів та дії населення в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних з можливими терористичними проявами
Тема 4 Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	
Учень (учениця): характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт;	Характеристика зон стихійного лиха (ураганів, затоплень, пожеж, хімічного, радіаційного та бактеріологічного зараження тощо). Сутність, зміст і послідовність виконання рятувальних та інших

	невідкладних робіт. Заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. Розшук уражених у завалах, а також в будинках, які пошкоджені і горять. Способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів. Рятування людей із завалених і пошкоджених захисних споруд.
--	--

Розділ 4. Домедична допомога в бойових умовах

Тема 1. Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій. Тактична медицина

Знаннясвий компонент Учениця (учень): розуміє особливості та відмінності надання допомоги в цивільних і тактичних умовах. розрізняє етапи надання допомоги в умовах бойових дій.	Вступ до курсу тактичної медицини. Причини превентивних смертей при бойовій травмі. Етапи надання домедичної допомоги
---	---

Тема 2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу

Знаннясвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): дотримується плану дій під час надання допомоги під активним вогнем супротивника. вміє розпізнати ознаки кровотечі, що загрожує життю. володіє методами виносу та переміщення поранених та вміє зупинити кровотечу, що загрожує життю, на етапі надання допомоги під	Надання допомоги на етапі під вогнем (CUF, Care Under Fire) План дій на етапі під вогнем. Техніка виносу пораненого з небезпечної зони Ознаки життєзагрозової зовнішньої кровотечі. Застосування турнікетів для кінцівок. Само- і взаємодопомога Надання домедичної допомоги в зоні тактичних умов (TFC, Tactical Field Care)
---	--

активним вогнем противника.	
Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов	
Знаний та діяльний компонент Учениця (учень): знає алгоритм дій на етапі допомоги в зоні тактичних умов. володіє технікою зупинки кровотеч, що загрожують життю. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити повний огляд грудної клітки та використовувати оклюзійні наклейки. вміє розпізнати ознаки напруженого пневмотораксу. розуміє необхідність виявлення та зупинки інших зовнішніх кровотеч. вміє розпізнати дві головні ознаки геморагічного шоку в пораненого. володіє технікою накладання шин та застосування жорсткого щитка при травмі ока. визначає необхідність прийому набору пігулок для пораненого. розуміє необхідність заходів з попередження гіпотермії. вміє розпізнати ознаки черепно-мозкової травми. розуміє важливість заповнення документації пораненого та підготовки до евакуації.	Послідовність дій за алгоритмом «MARCH». Загальні причини зміни стану свідомості. Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Принцип тампонування ран. Використання рекомендованих гемостатичних засобів. Використання компресійної пов'язки. Прямий тиск на рану Відновлення та забезпечення прохідності дихальних шляхів. Виведення нижньої щелепи. Безпечне введення носового (назофарингеального) повітроводу. Проникаючі поранення грудей. Огляд грудної клітки. Використання герметизуючих (оклюзійних) наклейок. Поранення легень. Напружений пневмоторакс Повний огляд пораненого, зупинка всіх інших видів зовнішніх кровотеч. Тактично значущі ознаки шоку в поранених Надання домедичної допомоги при переломах, опіках, відмороженнях, проникаючому пораненні ока. Накладання шин. Застосування жорсткого щитка при травмі ока. Загальновійськовий набір пігулок Попередження гіпотермії та виявлення ознак черепно-мозкової травми Підготовка до евакуації. Документація.
Навчально-тренувальні заняття (збори)	
Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги	
Тема 2. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця	
Діяльний компонент Учениця (учень): знає алгоритм надання допомоги при	Особливості підтвердження

раптовій зупинці серця; вміс визначати наявність дихання; володіє навиками проведення штучного дихання та зовнішнього масажу серця; вміс використовувати автоматичний дефібрилятор при проведенні серцево-легеневої реанімації.	зупинки серця. Алгоритм проведення серцево-легеневої реанімації. Алгоритм проведення серцево-легеневої реанімації з використанням автоматичного дефібрилятора. Штучне дихання. Зовнішній масаж серця. Засоби, які використовуються при проведенні серцево-легеневої реанімації. Надання постраждалому стабільного положення на боці.
Тема 3. Домедична допомоги при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах	
Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміс застосовувати на практиці методи відновлення прохідності дихальних шляхів за допомогою прийому Хеймліка.	Прийом Хеймліка, особливості використання.
Тема 5. Надання домедичної допомоги при кровотечах	
Діяльнісний компонент Учениця (учень): знає ознаки різних видів кровотеч; вміс застосовувати кровоспинні джгути для зупинки масивної кровотечі; вміс тампонувати рани при вузлових кровотечах; знає особливості використання гемостатиків.	Способи зупинки зовнішньої артеріальної, венозної і капілярної кровотечі. Зупинка артеріальної кровотечі з кінцівок і вузлової кровотечі. Місця затискання артерій. Порядок застосування джгута для зупинки крові. Тампонування ран при вузловій кровотечі. Способи самопомоги при зовнішніх кровотечах.
Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок	
Діяльнісний компонент Учениця (учень): застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу; вміс накладати шини на верхню та нижню кінцівки;	Заходи домедичної допомоги при переломах і вивихах. Особливості накладання шин на верхню та нижню кінцівки.

надає домедичну допомогу при переломах та вивихах; вміє накладати пов'язки на рани грудної клітки; вміє накладати пов'язки на рани живота.	Особливості накладання пов'язок на рани живота. Особливості накладання пов'язок на рани грудної клітки. Особливості переміщення постраждалих з травмами.
Розділ 4. Домедична допомога в бойових умовах	
Тема 2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу	
Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє переводити пораненого в положення на боці (животі); володіє навичками зупинки кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок, за допомогою спеціальних джгутів.	Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі обстрілу. Переведення пораненого в положення на боці (животі). Зупинка кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок. Зупинка кровотечі з ран верхньої та нижньої кінцівки кінцівок (взаємодопомога). Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних джгутів (самопомога).
Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов	
Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє застосувати на практиці різні способи транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях; виконує алгоритм первинного огляду пораненого; визначає ознаки життя; вміє накладати пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, джгут на кінцівки; володіє навичками зупинки кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів та кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів	Способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях: перенесенням на руках, на плечах, на спині, з використанням носильних лямок і підручних засобів, на санітарних ношах. Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі укриття. Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя. Переведення в стабільне положення. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт. Накладання джгута на кінцівки. Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога). Зупинка кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних

	перев'язувальних пакетів (само-та взаємодопомога).
<i>Контроль практичних навичок</i>	
Резерв: 2; 3 год.	

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів**1. Види оцінювання.**

Основними видами оцінювання є: поточне; тематичне; підсумкове за семестр, перший і другий рік навчання та навчально-польові заняття (збори).

Поточне оцінювання здійснюється на всіх етапах навчальної діяльності у формах: опитування учнів на предмет засвоєння навчального матеріалу; тестового контролю; виконання учнями нормативних прийомів і вправ, письмових робіт; створення навчальних комп'ютерних (та іншого виду) моделей бойових дій і надзвичайних ситуацій, навчальних макетів (мішеней). Необхідність поточного оцінювання визначає викладач.

Тематичне оцінювання є обов'язковим для кожного розділу, оскільки основною структурною одиницею предмета є тема. Оцінка за тему виставляється шляхом узагальнення поточних оцінок за тему з урахуванням оцінок за виконання нормативних прийомів і вправ, письмових робіт, за створені навчальні моделі (макети).

2. Індивідуальна оцінка.

Рівень компетентності	Бали	Критерії оцінювання якості знань, умінь і навичок учнів
1	2	3
I. Початковий рівень	1	Учень (учениця) може розрізняти об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи. Володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що відтворюються учнем окремими словами чи реченнями з постійною допомогою викладача, виконує лише фрагменти практичних завдань

	2	Учень (учениця) фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні, має елементарні навички, практичні завдання виконує лише з допомогою викладача
	3	Учень (учениця) відтворює менше половини навчального матеріалу, за допомогою викладача виконує елементарні завдання, розрізняє елементи техніки виконання нормативних вимог і здатний виконати незначну їх частину
II. Середній рівень	4	Учень (учениця) знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворювати його не в повному обсязі відповідно до тексту підручника або пояснення викладача
	5	Учень (учениця) розуміє основний навчальний матеріал, здатний дати визначення понять, але допускає помилки. За допомогою викладача може логічно відтворювати значну його частину
	6	Учень (учениця) виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, відповіді його правильні, він може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, за допомогою викладача може його аналізувати, порівнювати та робити висновки
III. Достатній рівень	7	Учень (учениця) виявляє знання і розуміння переважної більшості навчального матеріалу, здатний застосовувати його на рівні стандартних вимог, частково контролювати власні навчальні дії

	8	Знання учня (учениці) достатньо повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, робити висновки. Самостійно застосовує теоретичні знання для виконання практичних завдань.
	9	Учень (учениця) вільно володіє вивченим матеріалом, вміє узагальнювати інформацію, застосовує її на практиці
	10	Учень (учениця) володіє глибокими, міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Виявляє творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної пізнавальної діяльності, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх при вирішенні поставлених завдань.
IV. Високий рівень	11	Учень (учениця) володіє узагальненими знаннями з предмета, вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності без допомоги вчителя знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.
	12	Учень (учениця) має системні знання, виявляє здатність приймати творчі рішення, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, рівень умінь і навичок дає змогу виконувати нормативи на бездоганному рівні

Табель
оснащення навчальних закладів навчальним майном для
підготовки учнів з цивільного захисту

№ з/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1	Протипилова тканева маска ПТМ-1	шт.	5
2	Респіратор (Р-2, Р-2Д)	шт.	20
3	Протигаз фільтруючий (ГП-5, ГП-5М, ГП-7 (ГП-7В))	шт.	60
4	Протигаз дитячий (ДП-6, ДП-6М, ПДФ-Д, ПДФ-Ш)	шт.	20
5	Легкий захисний костюм Л-1	шт.	1
6	Загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК)	шт.	1
7	Прилад радіаційної розвідки і контролю радіоактивного забруднення (ДП-5В (Б), МКС-У)	шт.	1
8	Прилади контролю радіоактивного опромінення (ДП-22В, ДП-24, ІД-І)	шт.	1
9	Прилад хімічної розвідки ВПХР	шт.	1
10	Аптечка індивідуальна АІ-2	шт.	15
11	Аптечка індивідуальна багатоцільова «Швидка допомога»	шт.	15
12	Індивідуальний протихімічний пакет (ППІ-8)	шт.	15
13	Пакет перев'язувальний індивідуальний	шт.	15
14	Плакати з цивільного захисту	компл.	1

Табель
майна для проведення навчальних занять з домедичної допомоги в
навчальних закладах

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1.	Бинт марлевий 10 x 5 см	шт.	20
2.	Булавки безпечні	шт.	20
3.	Вата гігроскопічна нестерильна в пачках по 500 г	пачка	10
4.	Вата компресна в пачках по 100.0 г		5
5.	Повітроводна трубка «рот у рот»	шт.	1
6.	Грілка	шт.	1
7.	Джгут кровоспинний гумовий	шт.	10
8.	Шприци одноразові, 10 мл	шт.	10
9.	Індивідуальний перев'язувальний пакет	шт.	10
10.	Хусточка перев'язувальна	шт.	10
11.	Кровоспинний затискач прямий	шт.	1
12.	Ножиці для перев'язувального матеріалу, прямі	шт.	1
13.	Пов'язка мала стерильна	шт.	10
14.	Пов'язка велика стерильна	шт.	10
15.	Рушники	шт.	1
16.	Пінцет хірургічний	шт.	1
17.	Простирadlo	шт.	1
18.	Хлорамін та інші деззасоби	г.	200

19.	Шприц-тюбик (без наповнювача)	шт.	10
20.	Шинний матеріал (цупкі шмати картону, рейки і т. п. довжиною 1,5м. 70 – 90 см та інші підручні матеріали	10 шт. 20 шт.	
21.	Комплект таблиць «Надання домедичної допомоги»	компл.	1
22.	Настанова з медичного забезпечення Сухопутних військ (з'єднання, частина, підрозділ) на воєнний час		1
23.	Санітарні ноші	шт.	6
24.	Муляжі для відпрацьовування дій під час серцево-легеневої реанімації потерпілих	шт.	1
25.	Манекен для проведення СЛР	шт.	1
26.	Тренер автоматичного зовнішнього дефібрилятора	шт.	1
27.	Рукавички	шт.	по кількості учнів
28.	Маски	шт.	по кількості учнів
29.	Турнікет	шт.	по кількості учнів
30.	Бинт для тампонади ран	шт.	половина від кількості учнів
31.	Бандаж	шт.	половина від кількості учнів

32.	Манекен для тампонування ран	шт.	1
33.	Назофаренгітальний повітровід	шт.	1
34.	Манекен для постановки назофаренгітального повітроводу	шт.	1
35.	Оклюзійні пов'язки	шт.	по кількості учнів
36.	М'які шини	шт.	половина від кількості учнів
37.	Термоковдра	шт.	2
38.	Килимок туристичний	шт.	по кількості учнів

Додаток 4

Табель

майна та витратних матеріалів для проведення навчальних занять з основ медичних знань і допомоги в середніх загальноосвітніх та середніх спеціальних навчальних закладах

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість на клас
1.	Аптечка індивідуальна військова	шт.	4
2.	Манекен для тампонування ран	шт.	1
3.	Манекен для проведення СЛР	шт.	1
4.	Тренер зовнішнього автоматичного дефібрилятора	шт.	1

5.	Турнікет типу САТ	шт.	15
6.	Марля для тампонади ран	шт.	1
7.	Марля для тампонади навчальна	шт.	8
8.	Бандаж компресійний 6	шт.	8
9.	Назофарингіальний повітровід 28 Fr	шт.	1
10.	Рукавички нестерильні	Уп.	1
11.	Бинт 7 x 14 см еластичний	шт.	15
12.	Шини м'які різних розмірів	шт.	2
13.	Щиток для ока захисний	шт.	1
14.	Пластир в рулоні 3 x 500 см	шт.	1
15.	Маска з клапаном для ШВЛ	шт.	на кожного
16.	Ноші жорсткі	шт.	1
17.	Пов'язка оклюзійна клапанна	шт.	2 шт.
18.	Термоковдра	шт.	5
19.	Методичний посібник для викладача з надання домедичної допомоги	шт.	1
20.	Відеофільми за тематикою програми	шт.	1
21.	Настановна з медичного забезпечення Сухопутних військ (з'єднання, частина, підрозділ) на воєнний час	Примірник	1
22.	Набір плакатів з надання домедичної допомоги.	набір	1
23.	Косинки медичні	шт.	4

**Оснащення навчальним майном кабінетів для підготовки
учнів з предмету «Захист Вітчизни»**

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1.	Рюкзак	шт.	по кількості учнів
2.	Каска	шт.	10
3.	Бронежилет	шт.	2
4.	Лопатка	шт.	20
5.	Наколінники тактичні	шт.	10
6.	Налокітники тактичні	шт.	10
7.	Рукавички тактичні	шт.	10
8.	Окуляри тактичні	шт.	10
9.	camel back (для води)	шт.	1
10.	Мотузка	м.	100
11.	Карабіни	шт.	30
12.	Інтерактивний лазерний стрілецький тренажер (тир)	шт.	1
13.	Проектор	шт.	1
14.	Комп'ютер	шт.	1
15.	Методичне забезпечення (плакати, посібники, відеоролики, відеофільми тощо)	шт.	
16.	Кarti топографічні	шт.	
17.	Компас	шт.	20
18.	Малогобаритний макет автомату	шт.	10
19.	Малогобаритний макет пістолету	шт.	3

20.	Малогабаритний макет гранатомету	шт.	1
21.	Макет гранати для метання	шт.	5
22.	Макети гранат в розрізі	шт.	10
23.	Макет автомату для тактичної підготовки (дерев'яний)	шт.	20
24.	Макети протипіхотних мін	шт.	5
25.	Макети протитанкових мін	шт.	3
26.	Макет протипіхотних міни в розрізі	шт.	1
27.	Макет протитанкової міни в розрізі	шт.	1

Додаток 6

Окремі положення курсу стрільби зі стрілецької зброї

Керівник стрільб відповідає за точне дотримання стріляючими правил безпеки, встановленого порядку, а також умов виконання вправи тими, хто стріляє. Йому підпорядковується оператор пункту управління мішеневим полем і всі посадові особи, призначені для обслуговування стрільб на ділянці.

Він зобов'язаний:

а) перед початком стрільби: довести до всього особового складу підрозділу сигнали про припинення вогню; перевірити стан та відповідність мішеневого обладнання умовам навчальної вправи і наявність зв'язку зі старшим керівником стрільб; перевірити готовність навчальних місць до занять; організувати контроль за проведенням стрільб; доповісти старшому керівникові про готовність до стрільби, кількість особового складу, що стріляє і виставити на пункті управління візуальний сигнал червоного кольору;

б) під час стрільби: керувати стрільбою на ділянці; вести облік снарядів (гранат), що не розірвались; при порушенні заходів безпеки негайно припинити стрільбу і доповісти старшому керівникові стрільби;

в) після закінчення стрільби: доповісти старшому керівникові про закінчення стрільби; організувати збирання гільз; доповісти старшому керівникові про результати стрільби. Провести аналіз стрільби, оголосити оцінки кожному учаснику стрільби.

Організація виконання вправ стрільби

При виконанні вправ дотримується такий порядок: командир взводу наказує командирів відділення, що буде стріляти, поставити бойове завдання підлеглим і одержати на пункті боєпостачання боєприпаси на чергову зміну стріляючих.

Боєприпаси видаються стріляючим поштучно за відомістю або у споряджених магазинах. Якщо необхідно, боєприпаси можуть видаватися роздатчиками боєприпасів у вихідному положенні. Учні, отримавши боєприпаси, оглядають їх, споряджають патронами магазини, вкладають магазини, гранати в сумки і під керівництвом командира відділення (старшого зміни) прямують на вихідне положення, яке знаходиться не ближче 10 м від рубежу відкриття вогню.

Після прибуття зміни на вихідне положення керівник стрільб уточнює кожному учаснику стрільби порядок виконання вправи (вогневу позицію, місце і положення для стрільби, сектор стрільби, черговість стрільби тих, хто навчається, заходи безпеки).

Переконавшись у готовності зміни і дільниці до стрільби, керівник наказує підняти на дільничному пункті управління червоний прапор і доповідає про готовність до стрільби старшому керівникові стрільб.

За командою керівника стрільб «На вогневий рубіж вперед!» зміна виходить на вогневий рубіж.

Після сигналу «Вогонь» за командою керівника стрільб на дільниці «До бою!» учні готуються до стрільби, заряджають зброю і доповідають: «Такий-то до бою готовий». При виконанні вправ стрільби з місця учні, діючи відповідно до отриманого завдання, ведуть спостереження у вказаному секторі обстрілу, самостійно виявляють і уражають цілі із положення для стрільби, передбаченого умовами вправи.

Закінчивши виконання вправи, учні розряджають зброю, керівник стрільб на дільниці проглядає її, повертає зміну на вихідне положення, дає розпорядження замінити на пункті керування червоний прапор білим і заслуховує доповідь кожного учня про його дії під час виконання вправ, про спостереження за результатами стрільби, витратами боєприпасів, поломками і затриманням зброї.

Приблизна форма доповіді: «Товаришу майоре, учень Петренко виконав вправу контрольної стрільби з автомата. Під час стрільби спостерігав: грудна фігура уражена, атакуючий стрілець уражений, патрони використані повністю (не повністю, залишилось стільки-то патронів), затримок під час стрільби не було (були такі-то затримки)».

Заслухавши доповіді учнів і зробивши короткий розбір виконання вправ, керівник стрільб наказує здати на пункт бойового постачання або роздавальнику боєприпасів невикористані боєприпаси і перейти на чергове навчальне місце. Після цього доповідає старшому керівникові стрільб про закінчення стрільби зміною.

Після повернення зміни у вихідне положення старший керівник стрільб дає розпорядження підняти на командному пункті білий прапор, подати команду «Відбій» і, якщо це необхідно, оглянути мішені.

Вправи стрільби з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки

Вправа 1. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки.

Умови виконання:

- ціль - (мішень № 4) грудна фігура з колами, зменшена в 4 рази, нерухома;
- відстань до цілі - 25 м;
- кількість патронів - 3 шт.;
- час на стрільбу - не обмежений;
- положення для стрільби - лежачи з упору.

Оцінка: 12 балів – вибити 25 очок; 11 балів – вибити 24 очки; 10 балів вибити 23 очки; 9 балів – вибити 22 очки; 8 балів – вибити 21 очко; 7 балів – вибити 20 очок; 6 балів – вибити 19 очок; 5 балів – вибити 17 очок; 4 бали – вибити 15 очок; 3 бали – вибити 12 очок; 2 бали – вибити 10 очок; 1 бал – менше 10 очок.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішені «П».

Вправа № 2. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки.

Умови виконання:

Ціль - мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома. Відстань до цілі — 25 м. Кількість патронів - 3 шт. Час на стрільбу — не обмежений. Положення для стрільби — лежачи з упору.

Оцінка:

Мішень поділити на три рівні частини.

12 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких три у верхню частину мішені; 11 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких два у верхню частину мішені; 10 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 9 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких три у середню частину мішені; 8 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких два у середню частину мішені; 7 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких один у середню і два у нижню частину мішені; 6 балів - уразити мішень двома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 5 балів — уразити мішень двома пострілами, з яких один у середню частину мішені; 4 бали - уразити мішень двома пострілами, з яких два у нижню частину мішені; 3 бали — уразити мішень одним пострілом у верхню частину мішені; 2 бали — уразити мішень одним пострілом у середню частину мішені; 1 бал — уразити мішень одним пострілом у нижню частину мішені.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішені «П».

Вправа № 3. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки по двом цілям.

Умови виконання:

Цілі - мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома та мішень № 4 (грудна фігура з колами), зменшена в 4 рази, нерухома. Відстань до цілі - 25 м. Кількість патронів - 6 шт. Час на стрільбу - не обмежений. Положення для стрільби - лежачи з упору.

Оцінка:

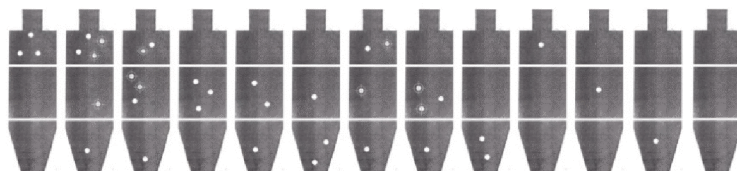
Пробні постріли виконуються по мішені № 8.

12 балів — уразити обидві мішені і вибити 28 очок; 11 балів — уразити обидві мішені і вибити 26 очок; 10 балів - уразити обидві мішені і вибити 24 очок; 9 балів - уразити обидві мішені і вибити 23 очок; 8 балів - уразити обидві мішені і вибити 21 очок; 7 балів - уразити обидві мішені і вибити 19 очок; 6 балів - уразити обидві мішені і вибити 18 очок; 5 балів — уразити обидві мішені і вибити 16 очок; 4 бали — уразити обидві мішені і вибити 14 очок; 3 бали - уразити обидві мішені і вибити 13 очок; 2 бали- уразити обидві мішені і вибити 10 очок; 1 бал - уразити одну мішень № 8.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішеням: №4 - зменшеною в 20 разів, №8 – зменшеною в 40 разів.

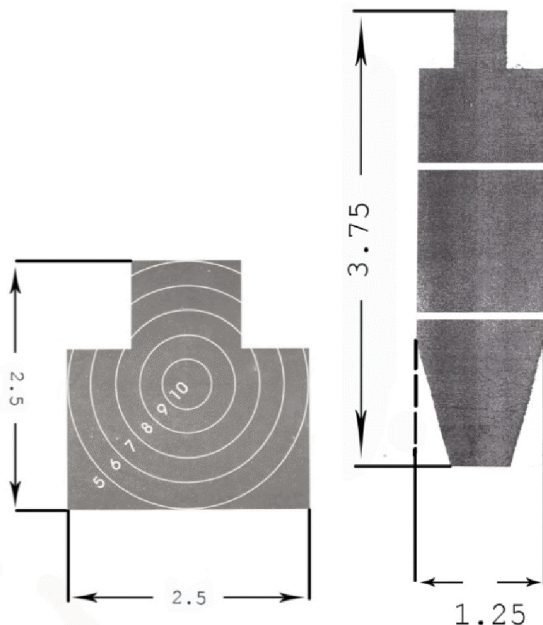
Оціночні показники при стрільбі по мішені №8

12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0

- варіант

Розміри мішеней для стрільби з пневматичної гвинтівки (в сантиметрах)

Початкова вправа стрільби з автомата

Стрільба з місця по нерухомим цілям і цілям, що з'являються. Цілі: - грудна фігура з колами (мішень №4) на щиті 0,75х0,75 м, нерухома; щит установлюється на рівні ґрунту (без просвіту);

- атакуючий (контратакуючий) стрілець - ростова фігура (мішень №8), яка з'являється на необмежений час.

Відстань до цілей: - до грудної фігури - 100 м;

- до атакуючого (контратакуючого) стрільця 200 м.

Положення для стрільби - лежачи з упору. Кількість патронів - 9 (3+6).

Оцінка: (12-11-10 балів) - уразити обидві цілі і вибити (27-26-25 очок); (9-8-7 балів) - уразити обидві цілі і вибити (22-21-20 очок); (6-5 ^ бали) - уразити обидві цілі і вибити (17-16-15 очок); (3-2-1 бали) - уразити одну ціль або обидві цілі і вибити (12-11-10 очок).

Вправи з метання ручних гранат

Вправа 1. Метання ручної осколкової гранати під час руху.

Умови виконання:

Цілі — стрільці в окопі: три грудні фігури (мішень № 4), встановлені у визначеному габариті по фронту 10 м і в глибину 5 м на відкритій місцевості. Габарит розбивається у глибину на три частини: центральну — глибиною 1 м, ближню і дальню — глибиною по 2 м кожна.

Мішені встановлюються в центральній частині. Відстань до цілі — 25 м. Кількість гранат — 1 болванка масою 310 г. Положення для метання — під час руху з відстані 40 — 25 м.

Рівень компетентності: «високий» — влучити в центральну частину габариту; «достатній» — влучити в дальню частину габариту; «середній» — влучити в ближню частину габариту.

Вправа 2. Метання ручних протитанкових гранат. Умови виконання:

Ціль — танк (мішень № 12), встановлюється в габариті по фронту 3,5 м і в глибину 7 м. Габарит розбивається в глибину на три частини: центральну — глибиною 2,5 м, ближню і дальню - глибиною по 2,25 м кожна. Відстань до цілі — 20-15 м. Кількість гранат — 1 болванка масою 1070 г. Положення для метання — з окопу.

Рівень компетентності: «високий» - влучити в центральну частину габариту, «достатній» — влучити в дальню частину габариту; «середній» — влучити в ближню частину габариту.

Примітка: 1. Відстань до цілі вимірюється від передньої стінки окопу до середини центральної частини габариту.

2. Під час розподілу по балам ураховується якість виконання тактичних прийомів.

Вправа 3. Метання гранати з розбігу на дальність (вага гранати 600 г).

Умови виконання:

Форма одягу — військова, польова. Кількість гранат — 3 шт. Вправа виконується з макетом автомату, який тримається в правій (лівій) руці.

Зараховується краща з трьох спроб.

Оцінка: 12 балів - 42 м; 11 балів - 40 м; 10 балів - 38 м; 9 балів - 36 м; 8 балів - 34 м; 7 балів - 32 м; 6 балів - 30 м; 5 балів - 28 м; 4 бали - 26 м; 3 балів — 24 м; 2 бали — 22 м; 1 бал — 20 м.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВПРАВИ З ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Методика

1.1. Навчальні заняття організовуються і проводяться за методикою, яка включає сукупність методів і методичних прийомів навчання, розвитку і виховання учнів.

1.2. Навчання спрямоване на формування у учнів прикладних рухливих навичок, прищеплення їм організаторсько-методичних умінь. Розвиток спрямовано на вдосконалення у учнів фізичних і спеціальних якостей, зміцнення здоров'я.

Виховання в процесі фізичної підготовки спрямоване на формування моральних і психічних якостей учнів.

1.3. Навчання фізичним вправам і прийомам включає *ознайомлення, розучування і вдосконалення*.

Ознайомлення сприяє створенню в учнів правильного уявлення про розучувану вправу. Для ознайомлення необхідно: назвати вправу, зразково її показати; пояснити техніку виконання; показати, при необхідності, вправу ще раз за частинами (розділами) з попутним поясненням техніки виконання. В процесі ознайомлення може проводитися опробування вправи учнями.

Розучування спрямоване на формування в учнів нових рухливих навичок. В залежності від підготовленості учнів і складності вправ застосовуються такі способи розучування:

в цілому, якщо вправа не складна і доступна для учнів, або її виконання за елементами (частинами) неможливе;

за частинами, якщо вправа складна і її можна розділити на окремі елементи;

за розділами, якщо вправа складна і її можна виконати із зупинками;

за допомогою підготовчих вправ, якщо вправу виконати в цілому не можна, через її складність, а розділити на частини неможливо.

Удосконалення спрямоване на закріплення в учнів рухливих навичок і умінь. Удосконалення у виконанні вправ, розвиток фізичних і спеціальних якостей забезпечується постійним фізичним тренуванням.

Основними *методами* тренувань є рівномірний, повторний, змінний, інтервальний, контрольний і змагальний.

1.4. Способами організації учнів при виконанні фізичних вправ можуть бути індивідуальний, груповий, фронтальний, поточний, круговий і змагально-круговий.

1.5. Навчальні заняття є основною формою фізичної підготовки і проводяться у вигляді: теоретичних, практичних (навчально-тренувальних, показових) занять.

1.6. Теоретичні заняття спрямовані на оволодіння учнями необхідними знаннями, передбаченими програмою навчань, і проводяться у вигляді лекцій та семінарів.

1.7. Практичні заняття є основним видом навчальних занять і проводяться за розділами прикладної фізичної підготовки (гімнастика, прискорене пересування та легка атлетика, подолання перешкод, основи самозахисту) або комплексно, і повинні мати навчально-тренувальну спрямованість.

1.8. Навчально-тренувальні заняття складаються з трьох частин: підготовчої, основної, заключної.

Підготовча частина проводиться 6-8 хв. В ній вирішуються завдання організації, загального зміцнення організму і підготовки його до оволодіння військово-прикладними рухливими навичками в розвитку фізичних і спеціальних якостей в основній частині занять. Зміст підготовчої частини складають вправи, прийоми і дії загальнорозвиваючого характеру, які виконуються в русі і на місці. Загальнорозвиваючі вправи включають потягуючі вправи, вправи для м'язів рук і плечового пояса, тулуба, ніг, всього тіла, у парах, комплекси вільних вправ, стрибки. Підбір вправ залежить від завдань, які вирішуються в основній частині занять. Виконання вправ на місці і у русі починається із вихідного положення, яке приймається за команду «Вихідне положення ПРИЙНЯТИ». Вправа виконується за команду «Вправу почи-НАЙ». Для закінчення виконання на місці замість останнього рахунку подається команда «СТІЙ», в русі - «Вправу - ЗАКІНЧИТИ». Показ загальнорозвиваючих вправ, що виконуються на місці, керівник виконує стоячи обличчям (дзеркально) або боком до учнів, а що виконуються у русі - назустріч строю. Прості і раніше вивчені загальнорозвиваючі вправи тільки називаються керівником занять, всі інші - демонструються.

Складні вправи виконуються за розподілом, наприклад, «Упор присівши, роби-РАЗ, упор лежачи, роби-ДВА, упор присівши, роби-ТРИ, стройова стійка, роби-ЧОТИРИ». Потім вправи виконуються за команду «Роби-РАЗ, роби-ДВА, роби-ТРИ, роби-ЧОТИРИ». Після цього вправи виконуються в цілому за команду «Вправу почи-НАЙ». Для підвищення щільності підготовчої частини раніше вивчені вправи виконуються одна за одною без пауз для відпочинку за командою «Потоком вправу почи-НАЙ».

1.9. Основна частина занять проводиться 35-40 хв. В ній вирішуються завдання оволодіння військово-прикладними рухами, навичками та їх удосконалення, розвиток фізичних і спеціальних якостей, виховання моральних і психічних якостей, удосконалення злагодженості навчальних підрозділів, формування умінь діяти в складних умовах. Зміст основної частини занять складають вправи, прийоми і дії, передбачені програмою з прикладної фізичної підготовки. Основна частина занять проводиться на трьох і більше навчальних місцях з наступною їх зміною і закінчується тренуванням у бігові чи комплексним тренуванням протягом 6-10 хв.

Виконання вправ на навчальних місцях організовується груповим чи фронтальним способом. При груповому способі підрозділ після закінчення підготовчої частини шикуються в колону по три (чотири). Вказавши навчальні місця, керівник занять подає команду «Взвод, до місць занять кроком (бігом) - РУШ». За цією командою відділення взводу найкоротшим шляхом виходять до

місць занять, розташовуються так, щоб вказані місця знаходились ліворуч від строю і визначають крок на місці, потім за загальною командою зупиняються і повертаються ліворуч. Керівник занять подає команду «До виконання вправ - ПРИСТУПИТИ». Командири відділень виходять на середину строю, повертаються обличчям до підрозділів, називають виконувану вправу і подають команду «Відділення - ВІЛЬНО»; на заняттях з гімнастики - «Гімнастичну стійку - ПРИЙНЯТИ», учні відставляють праву ногу на півкрока вбік, руки з'єднують ззаду, вагу тіла рівномірно розподіляють на обидві ноги. Для зміни місць занять керівник подає команду «Вправу ЗАКІНЧИТИ». Після цієї команди командири відділень припиняють виконання вправ і шикують свій підрозділ, зміна місць занять проводиться за командою «Право-РУЧ», «Для зміни місць занять кроком (бігом) - РУШ». При першій зміні вказується порядок переходу.

1.10. При фронтальному способі керівник занять після закінчення підготовчої частини визначає перше навчальне місце і подає команду «До місця заняття кроком (бігом) - РУШ». Взвод висувається найкоротшим шляхом до вказаного місця, за командою керівника зупиняється і повертається ліворуч. Після виконання вправ підрозділ переходить до другого місця занять, потім до третього і т.д. В цьому випадку спочатку виконуються вправи з розвитку швидкості, спритності і дії, пов'язані з тонкою рухливою координацією, вправи на силу, а потім на витривалість.

1.11. Вихід учня із строю для виконання вправи проводиться за командою «Учень Петров, на вихідне положення кроком (бігом) - РУШ». Учень, почувши своє прізвище, приймає стройову стійку, відповідає: «Я», за командою про вихід на вихідне положення відповідає: «СЛУХАЮСЬ», а потім стройовим кроком чи бігом займає його. За командою «ДО СНАРЯДУ» чи «ВПЕРЕД» учень приймає стройову стійку і виконує вправу. Для поточного виконання вправи подається команда «Взвод, потоком, дистанція п'ять (десять) кроків - ВПЕРЕД».

1.12. Комплексні тренування проводяться з метою удосконалення фізичних, спеціальних, психічних якостей і військово-прикладних рухливих навичок. В їх зміст включаються вправи з різних тем прикладної фізичної підготовки, які вивчені як на цьому, так і на попередніх заняттях.

1.13. Заключна частина занять проводиться 2-3 хв. Завдання - приведення організму учня у відносно спокійний стан, наведення порядку на навчальних місцях та підведення підсумків занять. Зміст заключної частини становить ходьба, біг в уповільненому темпі, вправи в глибокому диханні і для розслаблення м'язів.

Безпека занять. Керівники занять зобов'язані вживати всіх заходів попередження травматизму в процесі фізичної підготовки. Попередження травматизму забезпечується: чіткою організацією і дотриманням методики занять; високою дисциплінованістю учнів, хорошими знаннями ними прийомів страхування та самострахування; своєчасною підготовкою місць занять та

інвентаря; систематичним контролем за дотриманням встановлених правил і заходів безпеки з боку керівників занять.

Вправа 1. Підтягування на перекладині. Виконується з вису на прямих руках хватом зверху (положення вису фіксується 1-2 секунди). При підтягуванні підборіддя повинно бути вище перекладини.

Вправа 2. Згинання і розгинання рук в упорі на брусах. Виконувати в положенні упору, руки випрямлені, опускання проводиться до повного згинання рук, а розгинання - до повного їх випрямлення (положення упору фіксується 1-2с).

Вправа 3. Біг на 1км. Проводиться на будь-якій місцевості з загального чи роздільного старту. Старту і фінішу обладнуються в одному місці.

Вправа 4. Метання гранати Ф-1 на дальність. Виконується з макетом автомату в руці будь-яким способом з розбігу без поворотів або з місця. Дальність кидка вимірюється від лінії кидання довжиною 4м і шириною 7см. Коридор шириною 10м розмічується паралельними білими лініями. Виконувати 3 (три) спроби підряд, залік за кращою.

Вправа 5. Загальна контрольна вправа на смузі перешкод. (ознайомлення з елементами)

Виконується без зброї. Дистанція - 400м. Вихідне положення - стоячи в траншеї: метнути гранату масою 600г із траншеї на 20м, по цегляній стінці (проломах) або по площі (2,6м x 1м) перед стінкою (зараховується пряме попадання); при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до поразки цілі; за непопадання гранати до результату на фініші додається 5 сек. Вискочити із траншеї і пробігти 100м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; оббігти прапорець і перестрибнути рів шириною 2,5 м; пробігти проходами лабіринта; подолати паркан; залізти по вертикальній драбині на другий (зігнутий) відрізок зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибнути через розрив і зіскочити на землю із положення «стоячи» з кінця останнього відрізка балки; подолати три щаблі зруйнованої драбини і обов'язково торкнутись двома ногами землі між щаблями, пробігти під четвертим щаблем; пролізти у пролом стінки; зіскочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; стрибком подолати цегляну стінку; вибігти по похилій драбині на четвертий щабель і збігти по щаблях зруйнованої драбини; залізти по вертикальній драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балці, перестрибнути через розриви і збігти по нахиленій дошці; перестрибнути рів шириною 2 м, пробігти 20 м, оббігти прапорець і пробігти в зворотному напрямку 100 м по доріжці.

Примітка. Для подолання кожної перешкоди дозволяється не більше трьох спроб. Якщо пропущена будь-яка перешкода, порушено умови подолання перешкод, вправа вважається невиконаною.

БЕЗПЕКА ЗАНЯТЬ

1. Загальні вимоги безпеки

під час проведення занять з предмета

Безпека під час проведення занять з предмета забезпечується їх чіткою організацією, суворим дотриманням заходів безпеки, які визначаються статутами, курсом стрільб, відповідними керівництвами та настановами.

Керівники навчальних закладів зобов'язані вживати заходів щодо попередження загибелі та травмування учнів, встановлювати необхідні вимоги безпеки під час роботи з озброєнням та військовою технікою, під час здійснення маршу в район занять, проведення занять, стрільб, спеціальних занять і робіт, своєчасно доводити ці вимоги до учнів та добиватися їх суворого виконання.

Перед початком занять керівник навчального закладу зобов'язаний особисто впевнитись, що для цього створені безпечні умови, учні засвоїли вимоги безпеки та мають достатні практичні навички щодо їх виконання.

Відповідальність за дотримання учнями вимог безпеки на заняттях несуть викладачі предмета. Вони зобов'язані:

- вивчити з учнями вимоги безпеки під час проведення занять, прийняти записки зі знання цих вимог та забезпечити постійний контроль за їх дотриманням;
- перевірити справність озброєння, військової та іншої техніки, яка виводиться (вивозиться) на заняття, звернувши особливу увагу на знання учнями правил поведінки з ними;
- перевірити справність та припасування одягу (обмундирування), спорядження й засобів індивідуального захисту учнів з урахуванням пори року;
- під час проведення занять на військовій техніці, з озброєнням, у лісистой місцевості, під час розташування табором та в інших пожежонебезпечних місцях вимагати від учнів суворого дотримання вимог пожежної безпеки;
- визначати маршрути руху у пішому порядку (маршрути руху машин) та порядок пересування (перевезення) учнів до місць проведення занять;
- на заняттях використовувати тільки технічно справне навчальне обладнання, зразки озброєння та військової техніки.

2. Вимоги безпеки

під час проведення занять у кабінеті

Безпека учнів під час занять у кабінеті предмета забезпечується постійним і неухильним дотриманням планів проведення занять, грамотною експлуатацією обладнання кабінету, а також визначених викладачем заходів безпеки.

До роботи з проекційною та відеоапаратурою, іншими апаратними засобами допускаються лише викладач та учні, які мають відповідні навички роботи з нею.

На заняттях зі зброєю – перевіряти її справність, переконавшись у відсутності гострих задирок, заклинь та інших причин травматизму учнів. Обов'язково перевіряти зброю на розрядженість.

Забороняється проводити заняття з електрообладнанням без вентиляції, встановлення захисних загороджень і протипожежного обладнання та якщо учні не склали залік з правил електробезпеки. Вимагати особливої обережності в роботі з бензином, антифризом та іншими речовинами, які легко займаються чи є отруйними речовинами, а також під час роботи з індикаторними трубками військового приладу хімічної розвідки. Не допускати миття рук, деталей та одягу етилованим бензином.

У випадку проведення в кабінеті вправ початкових стрільб з пневматичної гвинтівки дотримуватися вимог безпеки для стрільби у стрілецькому тирі.

3. Вимоги безпеки під час проведення занять на місцевості

Місцевість для занять обмежується. Обмежена ділянка місцевості доводиться до тих, хто навчається, при необхідності та за умов виконання вправ її межі позначаються попереджувальними знаками (позначками).

Використання холостих патронів на заняттях дозволяється тільки військовослужбовцям і викладачу предмета. Стрільбу холостими патронами дозволяється вести тільки з бойової зброї.

Метання навчальних гранат дозволяється, коли в радіусі не менше 100 від рубежу метання відсутні люди та об'єкти, що підлягають небезпеці. Категорично забороняється:

- брати в руки вибухонебезпечні предмети;
- використовувати бойові патрони на тактичних заняттях;
- проводити імітаційну стрільбу різного виду патронами з навчальної і саморобної зброї.

Виявлені в учнів вибухонебезпечні предмети підлягають негайному вилученню.

4. Вимоги безпеки під час проведення стрільб у стрілецькому тирі

До навчальних стрільб у стрілецькому тирі допускаються учні, які пройшли інструктаж з вимог безпеки під час стрільб та склали заліки, результати яких зафіксовано у журналі, знають матеріальну частину зброї та можуть нею користуватися.

Під час навчальних стрільб у стрілецькому тирі потрібно дотримуватись наступних правил поведінки та вимог безпеки:

- без дозволу керівника учні не повинні: заходити до приміщення тиру; брати до рук зброю; виносити боеприпаси та зброю з приміщення тиру; заряджати та розряджати зброю; проводити підготовку до стрільби (прицілюватися); проводити стрільбу.

Забороняється:

- перебування учнів у приміщенні стрілецького тиру без викладача предмета або керівника стрілецького гуртка (далі — керівник);
- спрямовувати зброю в сторону від мішеней, наводити її на людей;
- брати зброю чи підходити до неї без команди.

Вимоги безпеки перед початком навчальних стрільб у стрілецькому тирі

Перед початком навчальних стрільб керівник повинен перевірити:

- знання учнями вимог безпеки при стрільбі;
- справність зброї, наявність боєприпасів та мішеней;
- стан приміщення стрілецького тиру, стан освітлення та обладнання.

Керівник повинен забезпечити належну поведінку і безпеку учнів на вихідному рубежі та безпечне проведення стрільб на вогневому рубежі.

Вимоги безпеки під час проведення навчальних стрільб

У приміщенні стрілецького тиру можуть знаходитися тільки учні, зазначені у списку допущених до стрільб.

На вихідному рубежі керівник роздає учням визначену кількість набоїв. Учні доповідають керівникові про їх отримання та чекають подальших команд. Учні підходять до зброї тільки після команди керівника «На вогневий рубіж кроком руш». Після команди керівника «Заряджай» учні самостійно заряджають зброю та доповідають керівникові про свою готовність. Учні проводять стрільбу тільки після команди керівника «По мішенях — вогонь». Після закінчення стрільб учні самостійно розряджають зброю і доповідають керівнику про їх закінчення. Керівник повинен оглянути зброю кожного учня, який закінчив стрільбу. Тільки після того, як усі учні повідомлять про закінчення стрільб, керівник дає команду «До мішеней кроком — руш» та разом з учнями підходить до мішеней, де проводиться аналіз результатів стрільби кожного учня.

Вимоги безпеки після закінчення навчальних стрільб

Після закінчення стрільб керівник разом з командиром навчального взводу або старостою стрілецького гуртка переносять зброю у спеціально відведене місце, де проводять її огляд, чищення та змащування. Почищена зброя під наглядом керівника переноситься до кімнати її зберігання. У журналах «Обліку відвідування» та «Обліку видачі боєприпасів» керівник робить відповідні записи.

Вимоги безпеки у разі виникнення надзвичайної ситуації

У разі виникнення надзвичайної ситуації керівник негайно припиняє стрільби та виводить учнів з приміщення стрілецького тиру.

Потерпілим надається домедична допомога, викликається швидка медична допомога та інформується адміністрація навчального закладу про виникнення надзвичайної ситуації.

4. Вимоги безпеки під час проведення стрільб на військовому стрільбищі

Безпека під час стрільби досягається чіткою організацією стрільб, точним дотриманням правил та вимог безпеки, високою дисциплінованістю всіх військовослужбовців.

На кожній директрисі (військовому стрільбищі) з урахуванням особливостей та місцевих умов розробляється і вивішується на командному пункті та на

дільничних пунктах управління інструкція з вимог безпеки, яку повинен твердо знати особовий склад підрозділів, що виводяться на стрільбу.

Учні, які не засвоїли правила та вимоги безпеки, до стрільби та її обслуговування не допускаються.

Кожний учень повинен беззаперечно та точно виконувати всі правила та вимоги безпеки під час стрільби.

Викладачі предмета відповідають за точне виконання встановлених правил та вимог безпеки підпорядкованими учнями.

Для забезпечення безпеки перед кожною стрільбою виставляється оточення.

Пересування на полігоні дозволяється лише по дорогах та в районах, які позначені начальником полігона.

Забороняється заходити (заїжджати) на ділянки, де є снаряди, міни, бомби, вибухові речовини. Ці ділянки є забороненими зонами з відповідними попереджувальними написами.

Забороняється торкатися снарядів, мін, бомб, вибухових речовин, які не розірвалися, та предметів імітаційного обладнання. Кожний снаряд, міну, бомбу, заряд вибухової речовини, що не розірвалися, відразу ж після виявлення необхідно позначити покажчиком з попереджувальним написом та повідомити начальника полігона.

З метою контролю за безпекою стрільби та діями учнів, що стріляють, а також своєчасного попередження про появу людей, тварин і транспортних засобів на мішеневих полях або у небезпечних зонах місцевості, виявлення вибухів і місць падіння снарядів, що не розірвалися, організовується спостереження. Спостерігачі забезпечуються оптичними приладами (біноклями, стереотрубами) та планшетами. Кількість спостерігачів визначається керівником стрільби на ділянці для надійного забезпечення спостереження.

Дозвіл на відкриття вогню на директрисі (військовому стрільбищі, вогневому містечку) дає старший керівник стрільби. Ведення вогню дозволяється тільки після підняття на всіх ділянках та командному пункті червоних прапорів ВСП.

Стрільба негайно припиняється за командою керівника або самостійно кожним стріляючим у разі:

- появи людей, тварин і машин на мішеневому полі, низьколітних апаратів, вертольотів над районом стрільби;

- падіння снарядів (гранат) за межами безпечної зони або поблизу бліндажа, у якому перебувають люди, та втрати зв'язку з бліндажем;

- доповіді або подання встановленого сигналу з поста оточення про небезпеку продовження стрільби;

- підняття білого прапора (ВСП, ліхтарів) на командному пункті;

- виникнення пожежі на мішеневому полі та на території полігона;

- втрати орієнтування тими, хто стріляє;

Для негайного припинення вогню тими, хто стріляє подається сигнал «Відбій», а також подається команда: «Стій! Припинити вогонь» та виставляється білий прапор (ВСП, ліхтар) замість червоного. За командою «Стій! Припинити вогонь» ті, хто стріляє, припиняють вогонь. Зброю

розряджають. Зброю дозволяється заряджати тільки на рубежі відкриття вогню. У вихідне положення стріляючі повертаються тільки за командою керівника.

Категорично забороняється:

заряджати зброю бойовими та холостими набоями, а також бойовими та інертними гранатами до сигналу “Вогонь» (команди керівника, командира);

направляти зброю на людей, у бік або в тил стрільбища незалежно від того, заряджена вона чи ні;

відкривати та вести вогонь: з несправної зброї, несправними боеприпасами або боеприпасами, які не передбачені таблицями стрільби для цієї системи; за межі небезпечних напрямків стрільби; при піднятому білому прапорі на командному (дільничному) пункті та укриттях (бліндажах): по бліндажах, незалежно від того, перебувають у них люди чи ні, а також по інших спорудах (вишках, тригонометричних пунктах та декоративному обладнанню); у разі втрати зв'язку з керівником стрільби;

залишати де б то не було заряджену зброю або передавати її іншим особам; залишати на вогневій позиції (місці для стрільби) індивідуальну зброю без команди керівника стрільби.

Додаток 9

ОБ'ЄКТИ НАВЧАЛЬНО - МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ

1. **Кабінет** предмета Захист Вітчизни, призначений для проведення занять за програмою предмета.

2. **Кімната для зберігання зброї** обладнується у загальноосвітніх навчальних закладах для зберігання навчальної зброї, пневматичних, малокаліберних гвинтівок і боеприпасів до них, навчальної техніки і військово-технічного майна.

3. **Стрілецький тир** - це спеціально обладнане приміщення для стрільби з пневматичної і малокаліберної гвинтівки. У загальноосвітньому навчальному закладі під стрілецький тир обладнується будь-яке закрите приміщення, що відповідає вимогам безпеки, має спеціальне обладнання і за розмірами дозволяє виконувати вправи початкових і навчальних стрільб. Якщо такого приміщення немає, то виготовляється переносний кулеуловлювач, який дозволяє проводити вправи стрільб з пневматичної гвинтівки в кабінеті предмета, іншому місці, за умови неухильного дотримання правил проведення стрільб та вимог безпеки. Ділянка стрільб тиру включає (як і на військовому стрільбищі) вихідний рубіж, рубіж відкриття вогню та напрямок стрільб довжиною до 25-30 м.

4. **Стройовий майданчик** для проведення:

- занять зі стройової підготовки;

- заходів з військово-патріотичного виховання учнів, урочистих заходів.

Стройова площадка розміром 8 x 16 м призначена для відпрацювання стройових прийомів учнями. Лінії, нанесені по периметру площадки з інтервалом 800 мм, призначено для відпрацювання руху стройовим кроком. Кола, нанесені по периметру площадки, - для відпрацювання стройового положення та поворотів на місці. Великі квадрати - для відпрацювання

поворотів під час руху. Для навчальних закладів кількість великих квадратів у довжину площадки може бути зменшена до трьох. Усі лінії на плацу наносяться білою фарбою. Крім стрийової площадки, на майданчику виділяється смуга для проходження навчальних підрозділів урочистим маршем.

5. Навчальні місця для занять з вогневої підготовки, складаються з місць для вогневих тренувань зі стрілецької зброї і мішенного поля. Місця тренувань вибираються і розгортаються на обмеженій ділянці місцевості, розгортаються у стрілецькому тирі або кабінеті предмета. На вказаних місцях виконуються розроблені викладачами підготовчі вправи, інші вогневі завдання, тому насиченість місць навчально-тренувальними засобами залежить від їх творчих здібностей.

6. Місце для метання ручних гранат - для відпрацювання першої та другої навчальних вправ з метання ручних гранат.

7. **Навчально-тренувальний комплекс**, - це обмежена ділянка місцевості з розгорнутими навчальними місцями для практичних занять і тренувань з основ військової справи. Ділянка вибирається в біля навчального закладу, її розміри визначаються шляхом моделювання. Наприклад, для занять з тактичної підготовки ділянка поділяється на смуги, в межах яких доведеться діяти навчальному підрозділу за навчальним завданням.

9. Виносне навчальне обладнання, - це навчальні стрілецькі прилади, що дозволяють викладачеві навчати стрільбі та виявляти помилки, що допускаються учнями. Вони звичайно включаються в комплект командирських ящиків (КЯ-56, КЯ-58, КЯ-73, КЯ-83). Окрім цих комплектів та іншого навчального обладнання, що поставляється, потребують виготовлення:

- комплекти мішеней для підготовчих вправ стрільби;
- комплект мішеней, тактичних знаків і позначок для тактико-стрійових, тактичних занять і військової тактичної гри.

10. Єдина смуга перешкод, призначена для подолання горизонтальних і вертикальних перешкод індивідуально і в складі підрозділу, метання гранат на влучність. При відсутності смуги у навчальному закладі допускається проведення занять на місцевості, дообладнаній перешкодами і мішенями. Така місцевість повинна забезпечити подолання окремих природних, штучних перешкод (елементів смуги) висотою до 2 м різними способами (стрибки, перелітання), рух по вузькій опорі на незначній висоті (до 1 м), вистрибування із заглиблень, інші прийоми і дії.

Єдина смуга перешкод

1 - лінія початку смуги; 2 - ділянка швидкісного бігу довжиною 20 м; 3 - рів шириною угорі 2, 2.5 і 3 м, глибиною 1м; 4 - лабіринт довжиною 6 м, шириною - 2 м, висотою 1.1 м (кількість проходів - 10, ширина проходу - 0.5 м); 5 - паркан висотою - 2 м, товщиною 0.25 м, з похилою дошкою довжиною 3.2 м, шириною 0.25 - 0.3 м; 6 - зруйнований міст висотою 2 м, що складається з трьох відрізків (прямокутних балок 0.2 x 0.2 м): перший довжиною 2 м, другий - 3.8 м зі згином у 135 градусів (довжина від початку до згину - 1 м), третій - 3.8 м зі згином 135 градусів (довжина від початку до згину 2.8 м), розриви між відрізками балок 1 м на початку другого і третього відрізків балок і в кінці перешкоди - вертикальні драбини з трьома ступенями; 7 - зруйнована драбина шириною 2м (висота сходиць 0.8; 1.2; 1.5 і 1.8 м, відстань між ними 1.2 м, біля високого сходиця - нахилена драбина довжиною 2.3 м з чотирма сходицями); 8 - стінка висотою 1.1 м, шириною 2.6 м і товщиною 0.4 м з двома проломами (нижній розміром 1x0.4 м розташований на рівні землі, верхній розміром 0.5x0.6 м на висоті 0.35м від землі з прилягаючою до неї площиною 1x2.6 м; 9 - колодязь і хід сполучення (глибина колодязя 1.5 м, площа перетину вгорі 1x1 м, у задній стінці колодязя щілина розміром 1x0.5м, що сполучає колодязь з перекритим ходом сполучення глибиною 1.5 м, довжиною 8 м з одним згином; відстань від колодязя до траншеї по прямій - 6 м); 10 - траншея глибиною 1.5 м; 11 - бігова доріжка шириною 2 м.

ПЕРЕЛІК ПЛАКАТІВ,
НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА
«ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ»

1. Державна і військова символіка.
2. Основи військового законодавства України.
3. Складові сектору безпеки (загальна структура ЗСУ та інших військових формувань).
4. Військові звання й знаки розрізнення. Зразки військової форми одягу.
5. Стройові прийоми і рух без зброї. Строї відділення.
6. Виконання вправ зі стрілецької зброї та заходи безпеки.
7. Автоматична зброя.
8. Ручні осколкові гранати.
9. Протитанкові і протипіхотні міни.
10. Склад відділення та його озброєння.
11. Основні зразки озброєння та військової техніки ЗСУ.
12. Військова топографія. Місцевість та її значення у бою. Орієнтування на місцевості.
13. Вогнева позиція (обладнання та маскування).
14. Цивільний захист.
15. Основи медичних знань і допомоги.

ОРІЄНТОВНІ НОРМАТИВИ

№	Норматив, умови (порядок) його виконання	КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ											
		ВИСОКИЙ			СЕРЕДН Й			ДОСТА ТНІЙ			НИЗЬК Й		
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
1.	Приготування до стрільби і ведення вогню з автомата. Учень знаходиться у вихідному положенні, автомат тримає «на ремінь», магазин у сумці для магазинів. За командою керівника роздавач видає 5 навчальних патронів. Стрільба виконується по мішенях з відстані 25м., 50 м., 100 м. Учень споряджає магазин і укладає його у сумку. За командою «До бою!» виконує норматив: займає місце для стрільби, заряджає зброю, готується до ведення вогню і доповідає: «Такий-то до бою готовий!». За командою «Вогонь!» послідовно встановлює приціл, знімає із запобіжника і встановлює вид вогню та імітує два-три постріли. Доповідає про закінчення стрільби та за командою керівника розряджає зброю, надає для огляду, повертається у вихідне положення. Дії після команди «Вогонь» виконуються без урахування часу. Стрільба по мішенях виконується: на 25 м. з положення стоячи, на 50 м. з положення сидячи, на 100 м. з положення лежачи. Виконання стрільби 1 патрон на 25 м., 2 патрони на 50 м., 2 патрони на 100 м.	Попадання в мішені (4-5 патронів)	Виконано правильно, чітко	Попадан ня в мішені (3-4 патрони)	Не більше двох помилко	Попадан ня в мішені (2-3 патрони)	Не більше трьох помилко	Попадан ня в мішені (1-2 патрони)	Допуще но більше трьох помилко	Поруше ні заходи безпеки під час поводже ння зі зброєю			
2.	Неповне розбирання автомату. Автомат на столі, учень знаходиться біля зброї. За командою «До розбирання автомату приступити!» здійснює неповне розбирання автомату та доповідає «Готово!» Час фіксується від подачі команди до доповіді учня. Після виконання нормативу називає частини автомату	Помилко немає	Не більше однієї помилки	Не більше двох помилко	Допуще но більше трьох помилко								
		13с	15с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	25с	27с	29с	31с
3.	Складання автомату після неповного розбирання. За командою «До складання автомата приступити!» учень, дотримуючись послідовності, складає автомат та доповідає «Готово!». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня	Помилко немає	Не більше однієї помилки	Не більше двох помилко	Допуще но більше трьох помилко								
		23с	24с	25с	26с	28с	30с	31с	33с	35с	37с	39с	41с

4.	Чищення і змащування каналу ствола автомата після неповного розбирання. Для чищення зброї потрібне ганчір'я, маслянка із рушничним мастилом. За командою «До чищення і змащування приступити!» учень виконує норматив №2 та доповідає «Готово!». Потім збирає приладдя для чищення каналу ствола і готує матеріал для змащування, називаючи елементи приладдя. Чищення і змащування каналу ствола автомату здійснюється без урахування часу						Помилка немає			Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Допуше но більше двох помилко		
5.	Спорядження магазину патронами. Учень стоїть біля столу, на якому знаходиться 30 патронів та магазин до автомату. За командою «До спорядження магазину приступити!», учень споряджає магазин патронами та доповідає «Готово!». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня						35с	40с	45с	46с	48с	50с	51с	53с	55с	57с	59с	1х в 02с
6.	Виявлення цілей, визначення їх місцезнаходження відносно орієнтирів, доповідь про результати спостереження. За командою керівника учень займає місце для спостереження. На відстані 200-500 м від спостерігача розмішені 9 цілей (мішеней). Завдання: виявити цілі, визначити їх місцезнаходження відносно орієнтирів і доповісти про результати спостереження						Виявлені цілі			Виявлені цілі			Виявлені цілі			Помилка у визначен ні дальност і 15%/20%/25%		
							9	8	7	6	5	4	3	2	1	0- 20	0- 25	0- 30
7.	Пересування на полі бою. Вихідне положення – вогнева позиція. Учно доводять тактичну обстановку, ставлять завдання вийти на новий рубіж. За командою керівника «Учень Петренко, на такий-то рубіж – вперед!» учень, враховуючи місцевість, долає 50 м: перебіжкою 15 м, переповзанням попластунськи 20 м і перебіжкою – 15 м. Час відрховується від команди на пересування до досягнення вказаного рубежу і приготування до стрільби						Виконано правильно, чітко			Не більше двох помилко			Не більше трьох помилко			Допуше но більше трьох помилко		
							1хв 55с	2 хв	2хв 05с	2хв 10с	2хв 15с	2хв 20с	2хв 25с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с
8.	Вибір місця для стрільби (спостереження), обладнання окопу для стрільби з автомату лежачи. Вихідне положення – лежачи, сидячи або стоячи. Учно доводять тактичну обстановку, ставлять завдання на вказаному рубежі вибрати місце для стрільби (спостереження) і обладнати окоп для стрільби лежачи. Відстань до рубежу не більше 50м.						Окоп обладнано правильно			Не більше двох помилко.			Не більше трьох помилко.			Більше трьох помилко.		
							30хв	32хв	35хв	37хв	30хв	32хв	35хв	37хв	30хв	32хв	35хв	37хв
							4 хв 30с	4 хв 40с	4 хв 50с	5хв	4 хв 30с	4 хв 40с	4 хв 50с	5хв	4 хв 30с	4 хв 40с	4 хв 50с	5хв
9.	Визначення сторін горизонту. Учень з компасом або годинником в руці знаходиться у вказаній точці місцевості. За командою керівника «До орієнтування приступити!» визначає сторони горизонту і доповідає «Готово!»						Помилка немає			Не більше однієї помилки			Не більше двох помилко			Більше двох помилко		
	22с	24с	26с	28с	22с	24с	26с	28с	22с	24с	26с	28с						

10.	Визначення магнітного азимуту на вказаний предмет за компасом. На місцевості учню вказується окремий предмет. За командою керівника «До визначення магнітного азимуту, приступити» він визначає азимут та доповідає. Час фіксується від подачі команди до доповіді	Помилка немає. Похибка не більше 3 град.			Не більше однієї помилки Похибка не більше 6 град.			Не більше двох помилок. Похибка не більше 9 град.			Більше двох помилок. Похибка більше 9 град.		
		28с	30с	32с	34с	36с	38с	40с	42с	44с	46с	48с	50с
11.	Визначення напрямку руху за вказаним магнітним азимутом за допомогою компасу. На місцевості учню вказується магнітний азимут. За командою керівника «До визначення напрямку руху, приступити» він визначає окремий орієнтир та доповідає. Час фіксується від подачі команди до доповіді.	Помилка немає. Похибка не більше 3 град.			Не більше однієї помилки Похибка не більше 6 град.			Не більше двох помилок. Похибка не більше 9 град.			Більше двох помилок. Похибка більше 9 град.		
		40с	45с	50с	55с	40с	45с	50с	55с	40с	45с	50с	55с
12.	Рух за азимутом. Учню видається схема (таблиця) даних для руху за азимутом, на якій вказані вихідний та кінцевий пункти 3-4 проміжних орієнтира, магнітні азимут та відстані між ними в метрах. Довжина маршруту не менше 2 км. дотримуючись маскування, пішим порядком учень повинен вийти до кінцевого пункту. Час враховується від видачі схеми до виходу у кінцевий пункт.	24хв	26хв	28хв	30хв	32хв	34хв	36хв	38хв	40хв	42хв	44хв	46хв
13.	Одягання протигазу. Учні знаходяться в строю. Протигази у похідному положенні. За раптовою командою «Гази!» учні одягають протигази. Час відраховується з моменту подання команди до відновлення дихання після одягнення протигазу.	6,5с	7с	7,4с	7,7с	8с	8,4с	8,7с	9с	9,4с	9,7с	10с	10,4с
14.	Одягання респіратору Р-2. За раптовою командою «Респіратор одягнути!», учні одягають респіратори. Час відраховується з моменту подачі команди до відновлення дихання	10,5с	11с	11,4с	11,7с	12с	12,4с	12,7с	13с	13,4с	13,7с	14с	14,4с
15.	Одягання загальновійськового захисного комплексу (плащ у рукава). Засоби захисту учнів у похідному положенні. а) За командою «Плащ в рукава - Гази» або сигналом «Радіаційна небезпека» учні одягають протигази, захисні плащі в рукава, захисні панчохи та рукавиці. Час відраховується від подачі команди керівника до одягання засобів захисту та доповіді «Готово!».	2 хв 50 с.	3 хв	3 хв 07 с.	3 хв 14 с.	3 хв 20 с.	3 хв 35 с.	3 хв 45 с.	4хв	4 хв 10 с.	4 хв 20 с.	4 хв 30 с.	4 хв 40 с.
	б) За командою «Захисний комплект одягнути - Гази» учні одягають панчохи, плащі у вигляді комбінезону, протигази, рукавиці. Час відраховується від подачі команди керівника до	4 хв 25 с.	4 хв 35 с.	4 хв 45 с.	4 хв 50 с.	5хв	5 хв 20 с.	5 хв 40 с.	6 хв	6 хв 20 с.	6 хв 40 с.	7 хв	7 хв 20 с.

	повного одягання засобів захисту та доповіді «Готово!».													
16.	Дії за сигналом «Хімічна тривога». Засоби захисту учнів у похідному положенні. Подається сигнал «Хімічна тривога». Ті хто навчаються одягають протигази, плащі у вигляді накидки і ведуть спостереження за місцевістю. Час відраховується від моменту подачі сигналу до повного одягання засобів захисту	33с	35с	37с	38с	40с	43с	46с	50с	57с	1хв. 04с	1хв. 10с	1хв. 20с	
17.	Тимчасова зупинка кровотечі. Учень знаходиться біля «пораненого», тримаючи в руках джгут. Час відраховується від команди: «До виконання нормативу приступити!» і до закріплення джгута. Після чого позначається час його накладання.	Виконано без помилок			Допущено не більше одної помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок			
	Накладання джгута на стегно або плече		20с	25с	30с	35с	40с	45с	50с	55с	1хв.	1хв. 05с	1хв. 10с	1хв. 15с
	Накладання закрутки на стегно або плече		50с	55с	1хв	1хв. 05с	1хв. 10с	1хв. 15с	1хв. 20с	1хв. 25с	1хв. 30с	1хв. 35с	1хв. 40с	1хв. 45с
18.	Накладання пов'язки. Учень з перев'язочним матеріалом у руках знаходиться біля «пораненого». За командою «Пов'язку накласти!» починає накладання.	Виконано без помилок			Допущено не більше одної помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок			
	Накладання пов'язки на голову (око, вухо).		1хв. 50с	2хв	2хв 05с	2хв 10с	2хв 15с	2хв 20с	2хв 25с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с
	Накладання пов'язки на кість у вигляді вісімки, на передпліччя, ліктьовий суглоб.		1хв. 50с	2хв	2хв 05с	2хв 10с	2хв 15с	2хв 20с	2хв 25с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с
	Накладання пов'язки на плечовий суглоб, груди.		2хв 20с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с	2хв 55с	3хв	3хв 05с	3хв 10с	3хв 15с	3хв 20с
	Накладання пов'язки на нижні кінцівки.		1хв. 50с	2хв	2хв 05с	2хв 10с	2хв 15с	2хв 20с	2хв 25с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с
19.	Надання першої допомоги при переломах. Учень знаходиться біля пораненого. Перев'язочний матеріал і шина в руках або поряд з учнем. За командою «Шину накласти!» учень накладає шину. Виконання нормативу закінчується підвішуванням руки на хустку (бинт, ремінь).	Виконано без помилок			Допущено не більше одної помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок			
	Накладання шини з підручного матеріалу на плече.		3хв	3хв 30с	4хв	4хв 30с	5 хв	5хв 30с	6 хв	6хв 30с	7 хв	7хв 30с	8хв	8хв 30с
	Накладання шини з підручного матеріалу на передпліччя.		2хв 40с	2хв 50с	3хв	3хв 10с	3хв 20с	3хв 30с	3хв 40с	3хв 50с	4хв	4хв 10с	4хв 20с	4хв 30с
	Накладання шини Крамера на нижню кінцівку.		3хв	3хв 30с	4хв	4хв 30с	5 хв	5хв 30с	6 хв	6хв 30с	7 хв	7хв 30с	8хв	8хв 30с
			19с	21с	23с	25с	27с	29с	31с	33с	35с	37с	39с	41с